

Zitting 1974-1975

13 405

Nr. 1

Verslag van de vaste commissie voor de inlichtingen- en veiligheidsdiensten omtrent haar werkzaamheden

Vastgesteld 15 mei 1975

De vaste commissie voor de inlichtingen- en veiligheidsdiensten¹ heeft de eer van haar werkzaamheden in de periode van 1 juli 1973 tot heden als volgt verslag te doen.

1. Samenstelling van de commissie

Bij de aanvang van de verslagperiode bestond de commissie uit de heren Aantjes, Andriessen, Van Mierlo, Van Thijn (voorzitter), Wiegel, De Gaaij Fortman, Drees en Kruisinga. Op 11 september 1973 werd tot lid benoemd de heer Terlouw, als opvolger van de heer Van Mierlo.

2. Gedurende de verslagperiode door de commissie verrichte werkzaamheden

In de periode van 1 juli 1973 tot heden heeft de commissie vijfmaal mondeling overleg gepleegd met de regering.

1. Op 7 november 1973 voerde de commissie een algemeen oriënterend overleg met de minister van binnenlandse zaken over taak en werkwijze van de Binnenlandse Veiligheidsdienst. De minister verstreek de commissie bij die gelegenheid desgevraagd inlichtingen over aantal en aard van de bijzondere lasten, aan het hoofd van de BVD gegeven tot het afluisteren van telefoongesprekken in het belang van de veiligheid van de staat.

Het overleg handelde voorts over de bemoeienis van de BVD met de Rode Jeugd², over de door de commissie wenselijk geachte uitbreiding van weerthemogelijkheden tegen niet-aanstelling in een vertrouwensfunctie bij de rijksoverheid, en over een drietal nog aanhangige klachten aan de afdoening waaraan de commissie in haar vorige samenstelling niet meer was toegekomen. Ook sprak de commissie met de minister over de criteria, te hanteren voor een advies tot niet-aanstelling in een vertrouwensfunctie.

¹ Aantjes (ARP), Andriessen (KVP), Van Thijn (PvdA), voorzitter, Wiegel (VVD), Terlouw (D'66), De Gaaij Fortman (PPR), Drees (DS'70), Kruisinga (CHU)

² De minister had zich tot het geven van inlichtingen hierover in de vaste commissie voor de inlichtingen- en veiligheidsdiensten bereid verklaard in zijn antwoord op schriftelijke vragen van de heer Van der Lek (Aanhangsel Tweede Kamer 1973-1974, blz. 363).

2. Op 29 april 1974 sprak de commissie met de minister van binnenlandse zaken opnieuw over de uitbreiding van verweermogelijkheden tegen niet-aanstelling in vertrouwensfuncties, en voorts over beweerde intimidatiepogingen van Griekse zijde jegens in Nederland verblijvende Grieken en over mogelijke terroristische en sabotage-activiteiten van hier te lande verblijvende Palestijnen en van Zuid-Molukkers.

Met de minister van verkeer en waterstaat werd overleg gepleegd – naar aanleiding van een ingekomen klacht – over de gang van zaken bij het veiligheidsonderzoek voor ambtenaren die een vertrouwensfunctie bij de PTT bekleeden of naar een dergelijke functie solliciteren.

3. Op 24 september 1974 voerde de commissie mondeling overleg met de minister van binnenlandse zaken over de gijzeling in de Franse ambassade, in het bijzonder over de in verband daarmee door de BVD aan de dag gelegde activiteiten en over de mogelijkheden tot voorkoming van nieuwe terreuracties.

4. Op 3 december 1974 werd op verzoek van de minister van binnenlandse zaken een mondeling overleg gevoerd waarin de bewindsman inlichtingen verstrekke over het beleid ten aanzien van aantal en aard van de overheidsfuncties waarvoor een veiligheidsonderzoek vereist is, en voorts over de bemoeienis van de BVD met de journalist R. van Meurs waarover deze zelf bericht had in het weekblad Vrij Nederland van 19 oktober 1974.

De minister had tijdens de behandeling in de Tweede Kamer van de begroting voor binnenlandse zaken toegezegd over deze beide aangelegenheden nadere mededelingen te zullen doen in de vaste commissie voor de inlichtingen- en veiligheidsdiensten.

5. Op 5 maart 1975 sprak de commissie met de minister van binnenlandse zaken over de problemen, verbonden aan de werkzaamheden die ambtenaren van rijks- en gemeentepolitie krachtens artikel III, 3 van het koninklijk besluit van 5 augustus 1972 in voorkomende gevallen verrichten ten behoeve van de Binnenlandse Veiligheidsdienst. Aanleiding hiertoe waren een drietal bij de commissie binnengekomen klachten en een aantal publikaties in dag- en weekbladen.

Voorts werd met de minister overleg gepleegd over de mislukte aanslag op het metrostation in Amsterdam in de nacht van 13 op 14 februari en over het optreden van de BVD bij die gelegenheid. De bewindsman verstrekke de commissie bijzonderheden over het gerezen vermoeden, dat een der in verband met deze aanslag aangehouden en sinds tal van jaren contacten onderhield met de inlichtingendienst van een Oosteupees land. Het overleg had tenslotte betrekking op de beantwoording door de minister van de schriftelijke vragen van de heren Kolthoff en Roethof over een persbericht betreffende activiteiten van de BVD jegens de Algemene Studenten Vereniging Amsterdam (Aanhangsel 1974-1975, nr. 698) en op een bij de commissie in behandeling zijnde klacht waarover elders in dit verslag afzonderlijk wordt gesproken.

De commissie heeft buiten aanwezigheid van een minister zevenmaal vergaderd, te weten op 11 september en 18 oktober 1973, op 12 maart, 21 mei, 18 juni en 12 november 1974, en op 20 april 1975. Deze vergaderingen waren goeddeels gewijd aan dezelfde onderwerpen als waarover met de regering mondeling overleg werd gevoerd, en voor het overige aan de behandeling van een aantal individuele klachten die in de loop van dit verslag nog ter sprake komen en aan de vaststelling van dit verslag.

3. Het beleid ten aanzien van vertrouwensfuncties bij de rijksoverheid

Met de minister van binnenlandse zaken heeft de commissie meermalen mondeling overleg gevoerd over het beleid ten aanzien van vertrouwensfuncties bij de rijksoverheid. Op verzoek van de commissie heeft de minister hierover inmiddels bij brief van 14 februari 1975 (kamerstuk 13 100, VII, nr. 21) ook inlichtingen aan de Kamer verstrekt. Met de minister van verkeer en waterstaat besprak de commissie in mondeling overleg in het bijzonder enkele aspecten van het beleid ten aanzien van vertrouwensfuncties bij de PTT.

Onder een vertrouwensfunctie wordt verstaan, naar de omschrijving van artikel 3 van de Beschikking Antecedentenonderzoek (welke beschikking als bijlage 2 bij dit verslag is gevoegd), 'een functie die de mogelijkheid biedt de veiligheid of andere gewichtige belangen van de staat te schaden, dan wel het naar behoren functioneren van een vitaal onderdeel van een departement van algemeen bestuur of van een daaronder ressorterende dienst, bedrijf of instelling in gevaar te brengen'.

Volgens artikel 5 van de beschikking wordt bij het veiligheidsonderzoek gelet op gegevens betreffende:

- a. deelneming of steunverlening aan staatsgevaarlijke activiteit;
- b. lidmaatschap van of steunverlening aan organisaties, die doeleinden nastreven c.q. ter verwezenlijking van hun doeleinden middelen hanteren, welke in strijd zijn met de grondslagen van de democratische rechtsorde;
- c. persoonlijke gedragingen en omstandigheden;
- d. de justitiële antecedenten, verkregen met inachtneming van het bepaalde bij of krachtens de wet op de justitiële documentatie en op verklaringen omtrent het gedrag.

In haar gesprekken met de minister van binnenlandse zaken en, voor zover het de PTT betreft, de minister van verkeer en waterstaat, heeft de commissie in het bijzonder de vraag aan de orde gesteld of niet een te groot aantal functies bij de rijksoverheid als vertrouwensfunctie wordt aangemerkt. Zij drong er bij de bewindslieden op aan hier grote terughoudendheid te betrachten en daartoe de in artikel 3 van de Beschikking Antecedentenonderzoek gegeven criteria voor de vertrouwensfunctie ('de veiligheid of andere gewichtige belangen van de staat' - 'een vitaal onderdeel van een departement van algemeen bestuur') niet te ruim te interpreteren.

Wat betreft de in artikel 5 genoemde gegevens waaraan bij het veiligheidsonderzoek aandacht wordt geschonken had het de aandacht van de commissie getrokken, dat de onder a, b en d genoemde gegevens op min of meer objectieve aanwijzingen kunnen berusten, maar dat de onder c vermelde 'persoonlijke gedragingen en omstandigheden' een sterk subjectief element in zich bergen. De daar gebezigde formulering is wel zeer ruim. De commissie gaf de minister van binnenlandse zaken in overweging een strakere, minder ruimte voor willekeur latende redactie te ontwerpen.

De minister erkende dat naast de objectieve omschrijvingen onder a, b en d het gestelde onder c een nogal subjectieve restbepaling is. Zij kan echter moeilijk gemist worden. Het kan heel goed gebeuren dat op een sollicitant naar een vertrouwensfunctie zelf uit veiligheidsoverwegingen niets is aan te merken, maar dat er toch sprake is van omstandigheden waardoor het, zowel voor de betrokkene zelf als voor de staat, beter is dat hij niet in die functie wordt benoemd.

Het veiligheidsonderzoek wordt verricht door de Binnenlandse Veiligheidsdienst, en door de militaire inlichtingendiensten voor zover het de vervulling van burgerfuncties bij het Ministerie van Defensie betreft. De minister deelde de commissie mee welk deel van het totale budget van de BVD met het verrichten van deze onderzoeken is gemoeid.

De bewindsman legde er de nadruk op dat het de betrokken minister is die, zij het in overleg met Binnenlandse Zaken, vaststelt welke functies aan zijn departement als vertrouwensfuncties worden aangemerkt. Jaarlijks wordt bezien of wijzigingen nodig zijn. Het is ook dan weer de betrokken minister die eventuele wijzigingen vaststelt.

Komen uit een ingesteld veiligheidsonderzoek bezwaren tegen een benoeming naar voren dan worden deze aan de betrokken minister voorgelegd en zo nodig toegelicht. Sinds de vaststelling van het vorige verslag van de vaste commissie voor de inlichtingen- en veiligheidsdiensten, op 10 mei 1973, heeft dit slechts in één geval geleid tot een kennisgeving als bedoeld in artikel 7 van de Beschikking Antecedentenonderzoek. Het is echter opnieuw de betrokken minister die beslist of de benoeming, gezien de aangevoerde bezwaren, al dan niet doorgang vindt.

Dat een veiligheidsonderzoek plaatsheeft wordt, in overeenstemming met artikel 2, tweede lid, van de Beschikking Antecedentenonderzoek, steeds tevoren aan de betrokkene meegedeeld. In geval van een kennisgeving als bedoeld in artikel 7 van deze beschikking wordt hem, zoals dit artikel voorschrijft, tevens meegedeeld dat hij zich met een bezwaarschrift kan wenden tot de adviescommissie inzake de veiligheidsonderzoeken, de commissie-Van der Hoeven. Deze commissie heeft sinds 10 mei 1973 één bezwaarschrift te behandelen gekregen. In dit geval – hetzelfde als dat, vermeld in de vorige alinea – viel het advies van de commissie negatief voor de betrokkene uit.

Het aantal vertrouwensfuncties bedraagt op het ogenblik rond 65 000. Bij Buitenlandse Zaken en Defensie zijn alle functies als vertrouwensfunctie aangemerkt, tot en met die van de portiers en de boden. Deze departementen zorgen daarmee voor ruim de helft van het totale aantal. Van de overige functies bij de rijksoverheid is circa 15 procent vertrouwensfunctie.

De minister zei van oordeel te zijn, dat de tot dusver opgedane ervaringen met de Beschikking Antecedentenonderzoek geen aanleiding geven deze hele materie opnieuw in overweging te nemen. Hij zegde toe een overzicht van de stand van zaken met betrekking tot de vertrouwensfuncties aan de Kamer te zullen overleggen (hetgeen is gebeurd bij brief van 14 februari 1975, kamerstuk 13 100, VII, nr. 21).

De commissie wil hier als haar oordeel uitspreken, dat vermindering van het aantal als vertrouwensfunctie gekwalificeerde functies bij de rijksoverheid ernstige overweging verdient. Zij kan zich niet aan de indruk onttrekken dat dit aantal thans hoger ligt dan werkelijk nodig is met het oog op de te beschermen belangen van de staat.

Voorts meent de commissie dat, ter vermindering van het gevaar van willekeurige beslissingen, gestreefd moet worden naar verdere objectivering van de criteria die in het kader van een veiligheidsonderzoek worden aangelegd.

4. Het beleid ten aanzien van vertrouwensfuncties bij de PTT

In een mondeling overleg met de minister van verkeer en waterstaat heeft de commissie op 29 april 1974 afzonderlijke aandacht besteed aan het beleid inzake de vertrouwensfuncties bij de PTT. Ook bij deze gelegenheid werd er van de zijde van de commissie op aangedrongen een functie alleen in geval van werkelijke noodzaak als vertrouwensfunctie aan te merken.

De minister deelde mee dat bij de PTT het aantal vertrouwensfuncties circa 40 procent van het totaal bedraagt. Bij de beoordeling van dit percentage dient men te bedenken, dat het verbindingennet van de PTT vooral in buitengewone omstandigheden van vitaal belang is voor het goed functioneren van het overheidsapparaat, aldus de bewindsman.

De minister zei desgevraagd dat het niet juist is dat het percentage vertrouwensfuncties in het telefoondistrict Amsterdam het landelijk gemiddelde aanmerkelijk te boven zou gaan; het ligt daar niet hoger of lager dan in Rotterdam of Den Haag.

De commissie besprak in het overleg met de minister van verkeer en waterstaat voorts een brief die haar bereikt had van de afdeling Amsterdam van de Algemene Bond van Ambtenaren, waarin zij opmerkzaam werd gemaakt op moeilijkheden die zich zouden hebben voorgedaan bij het verrichten van veiligheidsonderzoeken in het telefoondistrict Amsterdam, in het bijzonder ten aanzien van reeds geruime tijd in dienst zijnde PTT-functionarissen die bij overplaatsing alsnog een veiligheidsonderzoek moesten ondergaan.

Tevoren had hierover met de bewindsman de volgende briefwisseling plaatsgehad:

's-Gravenhage, 22 november 1973

Aan de Minister van Verkeer en Waterstaat

De vaste commissie voor de inlichtingen- en veiligheidsdiensten uit de Tweede Kamer verzoekt uw aandacht voor het volgende.

Van belanghebbende zijde werd de commissie geattendeerd op een publicatie in 'Amsterdams Peil', weekblad van het telefoondistrict Amsterdam van de PTT, van 12 april 1973, waarin een verslag voorkomt van een vergadering met de Dienstcommissie, gehouden op 14 maart 1973.

In het hier ter zake doende gedeelte van dit verslag – dat in fotokopie is bijgesloten – wordt van de zijde van de Dienstcommissie bezorgdheid uitgesproken over de gang van zaken bij het zogenaamde veiligheidsonderzoek in het telefoondistrict Amsterdam. De gestelde vragen hadden in het bijzonder betrekking op het invullen van de vragenlijst voor dit veiligheidsonderzoek. Daarbij werd meegedeeld dat principiële weigering tot het verstrekken van inlichtingen omtrent derden zou kunnen worden opgevat als weigering van een dienstbevel, hetgeen in het uiterste geval tot ontslag zou kunnen leiden.

Aangezien de vaste commissie voor de inlichtingen- en veiligheidsdiensten werd meegedeeld dat over deze zaak bij het betrokken personeel enige onzekerheid was blijven bestaan, zou zij gaarne van u vernemen of de betrokken regeling in de praktijk inderdaad nog tot moeilijkheden aanleiding geeft. De commissie veroorlooft zich hierbij op te merken dat, mochten zich bij tijd en wijle werkelijk problemen voordoen, de weg van de disciplinaire maatregel hier toch zo enigszins mogelijk vermeden zou moeten worden. Zij heeft de indruk dat de in het bijgevoegde verslag gesignaleerde gevoeligheden leven bij personeelsleden van de PTT die geheel te goeder trouw problemen ondervinden bij het invullen van de genoemde vragenlijst. Wellicht verdient het in de eerste plaats aanbeveling dat zorg gedragen wordt voor een zo volledig mogelijke voorlichting omtrent het betrokken veiligheidsonderzoek en de daarbij te beantwoorden vragen.

De commissie voor de inlichtingen- en veiligheidsdiensten zou het zeer op prijs stellen indien u aan deze zaak de nodige aandacht zoudt geven, opdat de oorzaken van mogelijke bezorgdheid bij het personeel zullen kunnen worden weggenomen.

De griffier van de commissie voornoemd,

Aan de heer griffier van de vaste commissie voor de inlichtingen- en veiligheidsdiensten uit de Tweede Kamer der Staten-Generaal

's-Gravenhage, 18 maart 1974

In antwoord op uw bovenvermelde brief, betrekking hebbend op het invullen van de vragenlijst voor het veiligheidsonderzoek, deel ik u het volgende mede.

Het komt voor dat het invullen van de Staat van Inlichtingen ten behoeve van het veiligheidsonderzoek (voorgeschreven door de Minister van Binnenlandse Zaken bij zijn schrijven van 21 mei 1970 nr. 7 1204) door belanghebbenden wordt geweigerd.

In deze gevallen wordt door een persoonlijk onderhoud met betrokkene getracht deze alsnog te bewegen de staat in te vullen. In de enkele gevallen dat daarna nog door betrokkene in zijn weigering wordt volhard, wordt de niet of onvolledig ingevulde Staat van Inlichtingen zonder meer naar de Binnenlandse Veiligheidsdienst gezonden. Het niet c.q. niet volledig invullen van het formulier wordt niet opgevat als dienstweigering. Er is bij het bedrijf dan ook geen geval bekend waarin de weigering tot nadelige gevolgen voor betrokkene heeft geleid.

Bij het verkrijgen van de medewerking van het personeel om de vragenlijst te doen invullen betracht de PTT de uiterste omzichtigheid.

De regels vervat in de 'Beschikking Antecedentenonderzoeken' van de Minister van Binnenlandse Zaken dd. 1 maart 1970, worden zorgvuldig in acht genomen. Iedere belanghebbende, ook wanneer het eenvoudige onderzoeken betreft, wordt ingelicht dat het onderzoek zal worden gehouden. Dege-
nen waarnaar een A- of B-onderzoek zal worden ingesteld, ontvangen bij de vragenlijst een afschrift van de volledige 'Beschikking Antecedentenonderzoeken' ter informatie en in vele gevallen wordt betrokkene nog afzonderlijk door het bedrijf voorgelicht.

De Minister van Verkeer en Waterstaat,
T.E. Westerterp

In het mondeling overleg met de commissie legde de minister van verkeer en waterstaat er de nadruk op, dat de inlichtingen omtrent derden die ten behoeve van het veiligheidsonderzoek worden gevraagd uitsluitend betrekking hebben op een aantal feitelijke gegevens (zoals naam, adres, geboortedatum en beroep) van naaste verwanten en eventuele relaties in het buitenland. Hij herhaalde dat een weigering om de vragenlijst in te vullen niet als dienstweigering wordt opgevat.

Door de commissie werd het minder juist geoordeeld dat personeelsleden verplicht zouden kunnen worden gegevens over derden te verstrekken.

5. Uitbreiding van verweermogelijkheden tegen niet-aanstelling in een vertrouwensfunctie bij de overheid

Bij de aanvang van de verslagperiode kreeg de commissie ter verdere behandeling voorgelegd de klacht van een inwoner van Enschede, wiens zoon op grond van een ingesteld antecedentenonderzoek geen aanstelling kon krijgen als kort-verband vrijwilliger bij de Koninklijke Luchtmacht.

De reden – die aan betrokkene was meegedeeld – was dat hij familieleden (een grootmoeder en een tante) in de DDR had, met wie nog contacten werden onderhouden. De betrouwbaarheid van de sollicitant zelf werd niet in twijfel getrokken. Dat hij voor de verlangde functie niet in aanmerking kwam vloeide voort uit een reeds lang gevolgde gedragslijn bij Defensie, gegrond op de ervaring dat in overeenkomstige situaties in het verleden betrokkenen en hun familieleden onder druk werden gezet door regimes in landen achter het ijzeren gordijn. Deze gedragslijn zou in alle landen van de NAVO worden gevolgd.

De vaste commissie voor de inlichtingen- en veiligheidsdiensten is van oordeel dat de minister van defensie bij toepassing van een algemene gedragslijn als hier vermeld, grote terughoudendheid dient te betrachten. Zij kan zich niet aan de indruk onttrekken dat toepassing in het onderhavige geval, gelet ook op de aard van de familierelaties, sterk overtrokken was.

Op grond van de vermelde gedragslijn wordt overigens geen ontheffing van de militaire dienstplicht verleend, omdat dienstplichtigen naar het oordeel

van de minister van defensie hun werk zonder bezwaar kunnen verrichten in functies die geen basis vormen voor mogelijke pressie of chantage van-uit landen achter het ijzeren gordijn. Een beroepsmilitair echter, aldus de bij Defensie geldende opvatting, dient onbeperkt inzetbaar te zijn, mede met het oog op de mogelijkheid van een redelijke carrièregang. Ook de zoon van adressant heeft, na een mislukte poging om ontheffing te verkrijgen, zijn militaire dienstplicht normaal vervuld.

Over de weigering van de minister van defensie een aanstelling te verlenen als kort-verband vrijwilliger wendde de vader van betrokkene zich met een bezwaarschrift tot de adviescommissie inzake de veiligheidsonderzoeken, de zgn. commissie-Van der Hoeven. Deze commissie liet echter weten uitsluitend bezwaarschriften in behandeling te kunnen nemen van hen die op grond van een veiligheidsonderzoek niet in aanmerking zijn gekomen voor benoeming in een vertrouwensfunctie in *burgerlijke* rijksdienst. De adviescommissie heeft – naar ook blijkt uit de Beschikking Antecedentenonderzoek¹ – met de benoeming van militair personeel geen bemoeienis.

Voor de vaste commissie voor de inlichtingen- en veiligheidsdiensten was dit aanleiding in een mondeling overleg met de minister van binnenlandse zaken de mogelijkheid van uitbreiding van het werkterrein van de adviescommissie inzake de veiligheidsonderzoeken aan de orde te stellen. Dit overleg had plaats op 7 november 1973.

De minister verklaarde zich bereid contact op te nemen met zijn ambtgenoot van defensie, en hem in overweging te geven een met die voor het burgerlijk rijkspersoneel vergelijkbare verweermogelijkheid voor sollicitanten naar een militaire functie in het leven te roepen. Daarvoor zou eveneens de commissie-Van der Hoeven kunnen worden ingeschakeld.

Bij brief van 29 april 1974 liet de minister van defensie onze commissie weten dat hij in beginsel voorstander van een dergelijke regeling was, maar dat met het oog op een aantal praktische problemen nog nadere studie nodig was. 'Een bijzondere rol', zo schreef de bewindsman, 'spelen hierbij aspecten als de waarborging van bronbescherming, de bondgenootschappelijke verplichtingen op het stuk van de veiligheid, kwantitatieve problemen met financiële implicaties (alle functies bij Defensie zijn als vertrouwensfuncties aangemerkt) en de aanwezigheid van dienstplichtige militairen, voor wie de onderhavige problematiek in sommige opzichten eveneens bestaat'.

Inmiddels heeft het beraad bij Defensie tot een positieve conclusie geleid waarvan de minister onze commissie in de hierna volgende brief mededeling heeft gedaan:

Aan de Voorzitter van de Vaste Commissie voor de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten van de Tweede Kamer

's-Gravenhage, 7 april 1975

Ten vervolge op mijn brief van 29 april 1974, nummer 391.024/D, bericht ik U dat ik, op grond van een nader ingesteld onderzoek, tot de slotsom ben gekomen dat het, ondanks zekere praktische bezwaren, verantwoord is ook voor (adspirant-) militaire ambtenaren een regeling te treffen inzake het in-

¹ Zie bijlage 2

stellen van antecedentenonderzoeken, met inbegrip van de mogelijkheid van verweer voor personen die wegens de uitslag van een veiligheidsonderzoek niet worden toegelaten tot de vervulling van een vertrouwensfunctie.

Deze ministeriële regeling zal zoveel mogelijk gelijk zijn aan de op 14 oktober 1969 door de Minister van Binnenlandse Zaken uitgevaardigde Beschikking antecedentenonderzoeken. (Stct. 209).

Het desbetreffende ontwerp zal op de voorgeschreven wijze in de Adviescommissie Overheidspersoneelsbeleid, de Raad voor de rijkdienst en in het overleg met de Centrale commissie georganiseerd overleg militairen worden behandeld en zal in werking treden na de voorgenomen totstandkoming van het Algemeen militair ambtenarenreglement landmacht/luchtmacht.

Volledigheidshalve merk ik nog op dat deze regeling zich niet zal kunnen uitstrekken tot dienstplichtige militairen, zulks gelet op de specifieke bepalingen inzake uitsluiting van en tussentijds ontslag uit de dienst, welke zijn neergelegd in onderscheidenlijk artikel 22 en artikel 42 van de Dienstplichtwet. *)

De Minister van Defensie,
H. Vredeling

*) Deze artikelen luiden:

Artikel 22.

1. Van de dienst wordt uitgesloten hij, die:
 - a. bij rechterlijke uitspraak in Nederland, Nederlandsch-Indië, Suriname of Curaçao of in het buitenland is veroordeeld tot een of meer straffen, zwaarder of te zamen zwaarder dan Nederlandse gevangenisstraf van zes maanden;
 - b. vóór zijn inlijving als dienstplichtige bij rechterlijke uitspraak, hetzij ontslagen is uit de militaire dienst met of zonder ontzetting van de bevoegdheid om bij de gewapende macht te dienen, hetzij in Nederland of in Nederlandsch-Indië, Suriname of Curaçao van het recht om ooit weder bij de gewapende macht te dienen, ontzet, of van de militaire stand of van de betrekking van militair geëmployeerde vervallen verklaard is;
2. Voor de toepassing van het eerste lid wordt hij, die gratie heeft verkregen, geacht slechts te zijn veroordeeld tot de straf, welke krachtens de gratie op hem blijft rusten of komt te rusten.
3. In bijzondere gevallen kan de uitsluiting achterwege worden gelaten.
4. De uitsluiting geschiedt door de minister.
5. Tegen elke omtrent uitsluiting gedane uitspraak kan – uiterlijk de tiende dag na de dag, waarop de uitspraak ter kennis van de ingeschrevene is gebracht – deze of zijn wettelijke vertegenwoordiger in beroep komen. Art. 20 is, met uitzondering van de eerste volzin van het eerste lid, hierbij van toepassing.

Artikel 42.

1. Met afwijking van de bepalingen van het vorig artikel wordt, behoudens de gevallen van ontslag, in andere wetten voorzien, zo spoedig mogelijk uit de dienst ontslagen de dienstplichtige:
 - a. die wegens te geringe lichaamslengte of wegens ziekte of gebreken blijkt voorgoed ongeschikt te zijn voor de dienst;
 - b. die van de dienst wordt uitgesloten;
 - c. die door herhaald wangedrag blijkt ongevoelig te zijn voor krijgstuuchtelijke bestraffing en deswege niet in de dienst gehandhaafd kan worden;
 - d. wie tijdelijk het recht is ontzegd om bij de gewapende macht of als militair geëmployeerde te dienen, of die tijdelijk van dat recht is of wordt ontzet, met dien verstande, dat hij alleen in bijzondere gevallen, ter beoordeling van de minister, opnieuw wordt ingelijfd, mits de ontzegging of de ontzetting, hetzij door het verstrijken van de daarvoor bepaalde termijn, hetzij ten gevolge van verleende gratie een einde heeft genomen;
 - e. die bij rechterlijke uitspraak in Nederland of in Nederlandsch-Indië, Suriname of Curaçao van het recht om ooit weder bij de gewapende macht te dienen, ontzet, of van de militaire stand of van de betrekking van militair geëmployeerde vervallen verklaard is;
 - f. die blijkt ingevolge een verdrag met een vreemde Staat niet tot krijgsdienst verplicht te zijn.
2. Ten aanzien van de onder a bedoelde persoon blijft toepassing van het eerste lid achterwege, indien de ontzegging of de ontzetting voorwaardelijk is uitgesproken en geen last tot tenuitvoerlegging is gegeven, en kan zij achterwege worden gelaten, indien de ontzegging of de ontzetting, hetzij door het verstrijken van de daarvoor bepaalde termijn, hetzij ten gevolge van verleende gratie reeds een einde heeft genomen.
Het ontslag van een dienstplichtige als bedoeld in het eerste lid onder c, geschiedt door de Minister op voordracht van een der in art. 39 van de Wet op de Krijgstucht genoemde officieren, onder wiens bevel die dienstplichtige staat.

In het mondeling overleg met de minister van binnenlandse zaken is voorts gesproken over de wenselijkheid om ook bij gerezen bedenkingen op grond van een veiligheidsonderzoek voor provinciale of gemeentelijke vertrouwensfuncties een beroep op de commissie-Van der Hoeven mogelijk te maken.

Het overleg leidde tot de conclusie dat een wettelijke voorziening op dit punt niet voor de hand ligt, aangezien het hier autonome provinciale en gemeentelijke rechtspositieregelingen betreft. Het staat provinciale staten en gemeenteraden echter vrij zelf regelingen te ontwerpen die de commissie-Van der Hoeven als adviesinstantie aanwijzen.

De minister achtte het twijfelachtig of het de moeite zou lonen een afzonderlijke wettelijke verweerprocedure in het leven te roepen voor de gevallen waarin bij sollicitaties naar een functie in het particuliere bedrijfsleven een veiligheidsonderzoek vereist is omdat de rijksoverheid, bijvoorbeeld op grond van een contractuele bepaling of een verdragsverplichting, op de bescherming van gerubriceerde gegevens heeft toe te zien. De bewindsman vond het doelmatiger dat de vaste commissie voor de inlichtingen- en veiligheidsdiensten uit de Tweede Kamer in deze lacune blijft voorzien.

De commissie kon zich met deze opvatting verenigen.

6. Het verrichten van werkzaamheden door de politie ten behoeve van de BVD

De commissie heeft gedurende de verslagperiode verscheidene malen, schriftelijk zowel als mondeling, met de minister van binnenlandse zaken overleg gevoerd over de verhouding tussen de Binnenlandse Veiligheidsdienst en de ambtenaren van rijks- en gemeentepolitie die, naar de omschrijving van artikel III, 3 van het KB van 5 augustus 1972, 'in nauw en voortdurend overleg met het hoofd van de Binnenlandse Veiligheidsdienst werkzaamheden ten behoeve van deze dienst verrichten'.

Het overleg met de minister richtte zich niet uitsluitend op de algemene aspecten van deze samenwerking tussen BVD en politie, maar werd ook gevoerd naar aanleiding van enkele concrete klachten.

De commissie wil vooropstellen dat het op zichzelf niets nieuws is dat daartoe aangewezen ambtenaren van rijks- en gemeentepolitie naast hun lokale inlichtingentaak in voorkomende gevallen werkzaamheden ten behoeve van de BVD verrichten. Dit is geheel in overeenstemming met de sinds 1972 voor ieder te raadplegen regeling terzake.¹

Over de manier waarop deze medewerking in de praktijk wordt verleend heeft de minister de commissie, in het bijzonder waar het de gemeentepolitie betreft, naar aanleiding van enkele concrete gevallen gedetailleerde inlichtingen verstrekt.

In een enkel geval heeft het optreden van plaatselijke politiefunctionarissen ten behoeve van de BVD de commissie aanleiding tot opmerkingen gegeven. De commissie zou nog eens met nadruk onder de aandacht van de regering willen brengen, dat het verrichten door plaatselijke politiefunctionarissen van werkzaamheden ten behoeve van de BVD volgens het KB van 5 augustus 1972 dient te geschieden 'in nauw en voortdurend overleg' met het hoofd van deze dienst. Ter vermijding van onnodig en daardoor ongewenst politie-optreden acht de commissie het geboden, dat de grenzen tussen werkzaamheden ten behoeve van de BVD en de eigen lokale inlichtingentaak van de politie scherp worden getrokken en dat steeds duidelijke richtlijnen worden verstrekt.

De commissie merkt op dat zij geen rechtstreekse taak heeft ten aanzien van de wijze waarop – buiten de gevallen waarin werkzaamheden voor de BVD worden verricht – de eigen inlichtingendiensten van gemeentelijke poli-

¹ Een uiteenzetting van de Minister van Binnenlandse Zaken over deze materie in antwoord op schriftelijke vragen van de heer Van der Lek is, met deze vragen, bij wijze van nadere toelichting nogmaals afgedrukt als bijlage 3.

tiekorpsen functioneren. Het is de burgemeester die hiervoor verantwoordelijk is jegens de gemeenteraad.

Wel wijst de commissie op de mogelijkheid dat met het oog op deze bijzondere politietaken ook op gemeentelijk niveau commissies van advies en bijstand worden gevormd, bijvoorbeeld bestaande uit de voorzitters van gemeenteraadfracties.

7. Het verlenen van medewerking aan de BVD door niet tot de politie behorende ambtenaren

In antwoord op vragen over het verlenen van medewerking aan de BVD door niet tot de politie behorende ambtenaren¹ heeft de minister de commissie nog eens nadrukkelijk verzekerd, dat geen enkele verplichting tot zodanige medewerking bestaat.

Artikel III, 3, derde lid van het koninklijk besluit van 5 augustus 1972 bepaalt, dat het hoofd van de Binnenlandse Veiligheidsdienst bevoegd is zich voor het verkrijgen van gegevens te wenden tot andere overheidsorganen, -diensten en ambtenaren, die geacht kunnen worden deze gegevens te kunnen verstrekken. Meer dan deze bevoegdheid houdt het besluit niet in. De ambtenaar is niet gehouden op hem van de zijde van de BVD gestelde vragen te antwoorden. Een dergelijke verplichting zou trouwens alleen bij wet kunnen worden opgelegd.

Vergelijkbare bepalingen bestaan voor de militaire inlichtingendiensten (IV, 4) en voor de inlichtingendienst buitenland (V, 3).

8. De vrijheid en veiligheid van in Nederland verblijvende buitenlandse arbeiders

Enkele malen gedurende de verslagperiode heeft de commissie aandacht geschonken aan berichten, volgens welke bepaalde categorieën in Nederland verblijvende buitenlandse arbeiders zouden blootstaan aan politieke druk van het regime in hun land van herkomst. Officiële vertegenwoordigers van deze regimes, verbonden aan een consulaat of aan een zogeheten arbeidscommissie, zouden zich volgens deze berichten op vrij grote schaal hebben schuldig gemaakt aan politieke intimidatie jegens in Nederland wonende en werkende landgenoten, wier vrijheid en veiligheid als gevolg daarvan gevaar liepen.

De Tweede-Kamerleden Barendregt en Van der Spek hebben naar aanleiding van berichten die in het bijzonder op Griekse arbeiders betrekking hadden in maart 1974 elk een reeks schriftelijke vragen gesteld. Die vragen en de daarop gegeven antwoorden zijn gepubliceerd in het Aangangsel Handelingen Tweede Kamer 1973-1974, blzz. 2331 en 3011/3012.

De commissie heeft de genoemde berichten op 29 april 1974 aan de orde gesteld in een mondeling overleg met de minister van binnenlands zaken en daarbij haar verontrusting tot uitdrukking gebracht over de mogelijkheid dat inderdaad intimidatiepraktijken van deze aard jegens hier verblijvende buitenlandse arbeiders zouden voorkomen. Uit de commissie kwam onder meer de vraag naar voren of het niet mede tot de taak van de Binnenlandse Veiligheidsdienst behoort dergelijke intimidatiepraktijken op te sporen, en of de regering tevens niet officiële stappen bij de betrokken regeringen zou moeten ondernemen.

De minister deelde mee dat bij de Nederlandse justitie geen enkele klacht of aangifte was ontvangen omtrent hetgeen in persberichten en in een rapport van de actiegroep 'Vrijheid voor de Grieken' over intimidatie van bui-

¹ Zie de schriftelijke vragen van de heer Roethof en het antwoord daarop van de Minister van Binnenlandse Zaken, Aangangsel Tweede Kamer 1974-1975, nr. 848.

tenlandse arbeiders was vermeld. Voor de Nederlandse autoriteiten is het alleen mogelijk iets tegen zulke praktijken te ondernemen indien het om duidelijk geconstateerde excessen gaat. Het bewijs daarvoor is echter meestal uiterst moeilijk te leveren.

Dat politieke druk wordt uitgeoefend achtte de minister zeker niet uitgesloten. Het gaat hier om activiteiten die, naar de ervaring heeft geleerd, wel vaker worden ontplooid vanuit landen met een totalitair regime. Ook hier verblijvende burgers uit Oosteuropese landen staan soms onder sterke politieke druk. Te verifiëren zijn zulke activiteiten echter niet of nauwelijks. Officiële stappen bij de regering van het betrokken land zijn ook alleen mogelijk wanneer onomstotelijk is komen vast te staan dat een officiële vertegenwoordiger van dat land zich hier aan ongeoorloofde handelingen heeft schuldig gemaakt.

De minister betwijfelde of de BVD, gegeven de beperkte mogelijkheden waarover deze dienst beschikt, zich op een werkelijk efficiënte manier met het achterhalen van praktijken als deze zou kunnen bezighouden. Men kan moeilijk volhouden dat hier de veiligheid van de staat in het geding is. Dit wil overigens niet zeggen dat de regering niet binnen de marge van de mogelijkheden aandacht aan deze zaken schenkt.

De commissie kon deze opvatting van de minister niet zonder meer delen. Zij wees erop dat volgens artikel III, 1, onder a, van het koninklijk besluit van 5 augustus 1972 de Binnenlandse Veiligheidsdienst tot taak heeft 'het inwinnen van gegevens omtrent organisaties, groeperingen en personen ten aanzien waarvan, gezien hun doelstellingen of feitelijke werkzaamheden, ernstige vermoedens bestaan dat zij een gevaar vormen voor het voortbestaan van de democratische rechtsorde in de staat of dat van hen schade te duchten is voor de veiligheid of andere gewichtige belangen van de staat'. Het gaat dus duidelijk om meer dan alleen om de veiligheid van de staat. Deze is hier inderdaad niet in het geding, maar wel de integriteit van de Nederlandse staat, in het bijzonder het ongestoord functioneren van de democratische rechtsorde. Ook tegen aantasting daarvan heeft de BVD te waken. Waar het geciteerde artikel spreekt van 'andere gewichtige belangen van de staat' behoeft men niet uitsluitend aan economische en andere materiële belangen te denken, maar kan men zeer goed tevens het oog hebben op ideële belangen zoals de waarborging van de persoonlijke integriteit van ieder die zich op Nederlands grondgebied bevindt, aldus de opvatting van de commissie.

De commissie verzocht de minister dit oordeel bij het verder te voeren beleid in zijn overwegingen te betrekken. De bewindsman zegde toe het onderzoek in de door de commissie gewenste richting naar vermogen te zullen intensiveren.

In het op 5 maart 1975 gevoerde mondeling overleg heeft de minister met verwijzing naar bovenvermelde discussie inlichtingen verstrekt over de activiteiten van enkele onder de naam 'Amicales' in Nederland opgerichte culturele verenigingen van Marokkaanse gastarbeiders.¹

Berichten dat een BVD-functionaris zich om inlichtingen over de Amicale in Utrecht tot de Industriebond NKV aldaar zou hebben gewend waren naar de minister desgevraagd meedeelde niet juist. Het ging hier om een ambtenaar van de Utrechtse gemeentepolitie die, naar de bewindsman meende op goede gronden, contact had gezocht met de auteur van een artikel in het blad van het NKV over deze Amicale.

Wel is het juist dat de BVD in het algemeen attent is op de mogelijkheid dat door middel van verenigingen als deze Amicales politieke druk wordt uitgeoefend op hier verblijvende buitenlandse arbeiders. Tegen deze aandacht kan, gezien de eerder te kennen gegeven uitdrukkelijke wens van de commissie, evenwel weinig bezwaar bestaan, zo meende de minister.

¹ Zie hierover ook de schriftelijke vragen van de heer Van der Spek en het antwoord daarop van de minister van buitenlandse zaken, Aangangsels Tweede Kamer 1974-1975, nr. 1095.

9. De bemoeienis van de BVD met de Rode Jeugd; hantering door ambtenaren van de BVD van het verschoningsrecht ex artikel 218 van het Wetboek van Strafvordering

Gedurende de verslagperiode heeft de commissie met de minister van binnenlandse zaken ook overleg gevoerd over de bemoeienis van de Binnenlandse Veiligheidsdienst met de destijds vooral in Eindhoven actieve organisatie Rode Jeugd.

De minister stelde zich op het standpunt dat deze organisatie zowel naar doelstelling als naar feitelijke werkzaamheid een gevaar vormde voor de democratische rechtsorde, en dat derhalve de BVD zich gezien zijn taakstelling terecht voor het doen en laten van de Rode Jeugd interesseerde.

De commissie kon zich met deze opvatting verenigen.

Tijdens het overleg verstrekte de minister inlichtingen over de omvang en de activiteiten van de Rode Jeugd en beantwoordde hij vragen uit de commissie over de wijze van optreden van de BVD.

De minister heeft bij die gelegenheid tevens, zoals hij had toegezegd in antwoord op schriftelijke vragen aan de heer Van der Lek¹, opheldering verschaft over het optreden van een medewerker van de BVD die had getracht inlichtingen over de Rode Jeugd te verkrijgen van een minderjarige inwoner van Waalwijk die nauwe relaties met deze organisatie onderhield. Voor de commissie kwam vast te staan, dat van enigerlei provocatie tot een strafbaar feit van de zijde van deze medewerker geen sprake is geweest.

In eigen kring heeft de commissie zich nadien nog beraden over een juridisch aspect van het optreden van de BVD, dat de aandacht heeft getrokken bij de behandeling in hoger beroep voor het gerechtshof te 's-Hertogenbosch van de zaak tegen P. L. W. M. (Luciën) van Hoesel, een lid van de Rode Jeugd dat terechtstond wegens overtreding van de Vuurwapenwet.

De getuigen A. Kuipers, hoofd van de BVD, en J. P. van Dongen, een adjudant van de gemeentepolitie te Breda die werkzaamheden ten behoeve van de BVD verrichtte, beriepen zich voor het hof op het verschoningsrecht ex artikel 218 van het Wetboek van Strafvordering, luidende: 'Van het geven van getuigenis of van het beantwoorden van bepaalde vragen kunnen zich ook verschonen zij die uit hoofde van hun stand, hun beroep of hun ambt tot geheimhouding verplicht zijn, doch alleen omtrent hetgeen waarvan de wetenschap als zodanig aan hen is toevertrouwd'.

De getuige Kuipers voerde ter zitting onder meer aan, dat de door hem bepleite behoefte aan geheimhouding met betrekking tot de wijze waarop zijn dienst gegevens tracht te verkrijgen erkenning heeft gevonden in artikel I, 4 van het Koninklijk besluit van 5 augustus 1972 inzake de inlichtingen- en veiligheidsdiensten, luidende:

'De hoofden van de inlichtingen- en veiligheidsdiensten dragen zorg voor:

- a. de geheimhouding van de verkregen gegevens en van de bronnen waaruit zij afkomstig zijn;
- b. het naar behoren waarborgen van de veiligheid van de personen van wier diensten bij het inwinnen van die gegevens gebruik wordt gemaakt'.

Bij een aantal leden van de commissie was twijfel gerezen aan de juistheid van het – door het hof te Den Bosch gegrond geachte – beroep van BVD-functionarissen op het verschoningsrecht. Zij wezen erop op dat steeds beslissend is geweest of de getuige die op het verschoningsrecht aanspraak maakt, een maatschappelijke functie vervult, in het bijzonder in de sector van de hulpverlening, die hij alleen naar behoren kan vervullen indien degenen die een beroep op hem doet volledig vertrouwen in hem stellen kan. Van een dergelijke vertrouwensrelatie is in het geval van de BVD geen sprake, zo meenden deze leden, die het betreurden dat de Hoge Raad in zijn arrest van 14 mei 1974 als gevolg van een door de requirant gemaakte vormfout aan een uitspraak over dit voor het functioneren van de BVD van principieel belang zijnde punt niet is toegekomen.

¹ Aangangsel Tweede Kamer 1973-1974, blz. 363.

De commissie realiseerde zich overigens dat het niet in de eerste plaats haar taak is zich in algemene zin uit te spreken over de werking en de reikwijdte van het verschoningsrecht ex artikel 218 Sv. Het zou veeleer op de weg van de vaste commissie voor justitie liggen hieraan nadere aandacht te schenken.

De commissie hecht er ten slotte aan in dit verslag een mogelijke misvatting weg te nemen. In sommige persberichten, en ook in enkele brieven die haar hebben bereikt, is de indruk gevestigd dat de BVD zich op grond van soortgelijke argumenten als in de zaak-Van Hoesel voor het hof te 's-Hertogenbosch aangevoerd, ook zou kunnen onttrekken aan de parlementaire controle zoals die in het bijzonder door de vaste commissie voor de inlichtingen- en veiligheidsdiensten wordt uitgeoefend.

Dit nu is geenszins het geval. Alleen al op staatsrechtelijke gronden is de genoemde veronderstelling trouwens zonder grond, omdat de commissie bij de uitoefening van haar controlerende taak niet te maken heeft met ambtenaren die zich op een verschoningsrecht kunnen beroepen, maar uitsluitend met de verantwoordelijke minister. Maar afgezien daarvan wenst de commissie vast te stellen, dat haar in het verkeer met de regering nimmer is gebleken dat haar enigerlei mededeling op grond van een al dan niet uitdrukkelijk gehanteerd verschoningsrecht is onthouden.

10. De BVD en de positie van de journalist

Op 21 oktober 1974 wendde zich tot de commissie het dagelijks bestuur van de Nederlandse Vereniging van Journalisten met het verzoek te worden gehoord in verband met een publikatie in Vrij Nederland van twee dagen voordien, waarin de journalist R. van Meurs beschreef hoe de Binnenlandse Veiligheidsdienst had getracht inlichtingen over hem en zijn relaties in te winnen.

Het NVJ-bestuur schreef in zijn brief verontrust te zijn over de mogelijkheid dat de BVD regelmatig informatie zou inwinnen over journalisten die wel eens kritische artikelen publiceren. Zou dat inderdaad het geval zijn, dan zag het bestuur daarin een ernstige bedreiging van de persvrijheid en van het recht op informatie van de burgers.

Op 3 december 1974 heeft de commissie over deze aangelegenheid mondeling overleg gevoerd met de minister van binnenlandse zaken. Deze deelde mee dat er geen sprake van was dat de BVD belangstelling voor de heer Van Meurs aan de dag had gelegd om diens journalistieke werkzaamheden. Het kan echter voorkomen dat een journalist door andere dan zijn journalistieke activiteiten de aandacht van de BVD op zich vestigt, en dan is zijn positie geen andere dan die van elke andere burger. In het geval van de heer Van Meurs bestonden die activiteiten in zijn actieve relaties met de Rode Jeugd.

De commissie was door de inlichtingen van de minister niet onverdeeld overtuigd. Enkele leden meenden dat het optreden van de BVD in dit geval op gespannen voet had gestaan met de vrijheid van nieuwsgaring. Zij zouden een grotere terughoudendheid op haar plaats hebben geacht om iedere indruk te vermijden dat een relatie was gelegd met journalistieke activiteiten. De BVD had zich hier huns inziens op glad ijs bevonden.

De minister herhaalde dat de belangstelling van de BVD niet de journalistieke activiteit van betrokkene gegolden had. Los daarvan was hij van mening dat ook de vrijheid van nieuwsgaring – zo dit in Nederland al een erkend recht is – haar grenzen vindt in de veiligheid van de staat. Artikel 10 van het Verdrag van Rome tot bescherming van de rechten van de mens bevat hieromtrent een uitdrukkelijke bepaling.

Na het onderhoud met de minister verklaarde de commissie zich bereid het dagelijks bestuur van de NVJ in gehoor te ontvangen. Het NVJ-bestuur berichtte van deze gelegenheid gaarne gebruik te zullen maken, maar eerst het

antwoord te willen afwachten op een brief aan de minister, van gelijke inhoud als die aan de commissie.

Nadat dit – door het NVJ-bestuur onbevredigend geachte – antwoord was ontvangen werd een afspraak gemaakt voor een ontvangst door de commissie op 18 februari 1975. Op de ochtend van die dag berichtte het NVJ-bestuur echter verstek te moeten laten gaan in verband met zijn bemoeienis met een staking bij het Dagblad van het Oosten.

Enige tijd nadien had het NVJ-bestuur een onderhoud met de minister van binnenlandse zaken. Van de zijde van de minister werd daarover op 19 maart het volgende persbericht uitgegeven:

'De BVD en de positie van de journalist

Op verzoek van het bestuur van de Nederlandse Vereniging van Journalisten heeft een delegatie van dit bestuur dezer dagen een onderhoud gehad met de Minister van Binnenlandse Zaken. Aanleiding hiertoe was de volgens het bestuur onder journalisten bestaande ongerustheid over de activiteiten van de Binnenlandse Veiligheidsdienst. Met name vroeg het bestuur zich af of de BVD het tot zijn taak rekent, informaties in te winnen over journalisten die wel eens kritische artikelen publiceren.

Minister De Gaay Fortman heeft erop gewezen, dat de Binnenlandse Veiligheidsdienst geen informaties inwint over journalisten die zich in hun artikelen kritisch bij voorbeeld ten aanzien van de overheid opstellen.

De BVD dient aandacht te schenken aan personen die een gevaar kunnen vormen voor de democratische rechtsorde of voor de veiligheid en andere gewichtige belangen van de staat.

Ten aanzien van journalisten kan een vermoeden in deze richting opkomen wanneer bij voorbeeld uit in publikaties geopenbaarde informatie blijkt, dat daarbij staatsgeheimen in het geding zijn. In dit geval gaat de belangstelling van de BVD meestal niet zozeer uit naar de journalist als wel naar de bron of bronnen waaruit hij zijn informatie heeft geput.

Voorts is het denkbaar, dat een journalist uit hoofde van activiteiten naast zijn publicistische arbeid de opmerkzaamheid van de BVD op zich vestigt. In zo'n geval is zijn positie evenwel niet anders dan die van elke andere burger die zich met dergelijke activiteiten bezighoudt.

Minister De Gaay Fortman vestigde er in het gesprek de aandacht op, dat de Binnenlandse Veiligheidsdienst een taak heeft in het kader van de bescherming van de democratische vrijheden, waartoe het grote goed van de persvrijheid behoort, en van de veiligheid van de staat. De dienst verricht deze taak – die is vastgelegd in het Koninklijk besluit betreffende de inlichtingen- en veiligheidsdiensten van 5 augustus 1972 (Stb. 437) – met terughoudendheid en met eerbiediging van de persoonlijke levenssfeer zoveel als dit mogelijk is.

Naar aanleiding van het standpunt van de minister, zoals weergegeven in dit communiqué, merkt de commissie op dat we ons hier bevinden in het grensgebied tussen bescherming van de democratische rechtsorde en een mogelijke inbreuk op de vrijheid van nieuwsgaring, met name waar het gaat om de bronbescherming. De commissie zal hierover binnenkort een gesprek hebben met het dagelijks bestuur van de Nederlandse Vereniging van Journalisten, en is voornemens nadien in het bijzonder het punt van de bronbescherming nog in een overleg met de minister aan de orde te stellen.

De minister verstrekke de commissie in verband met het voorgaande desgevraagd ook inlichtingen over het verzoek, op 22 april 1974 van zijn departement uitgegaan naar het gemeentebestuur van Herwijnen, om persoonsgegevens betreffende een inwoner van deze gemeente te verifiëren en aan te vullen.¹ Deze gegevens waren bestemd voor de Binnenlandse Veiligheids-

¹. Zie hierover ook de schriftelijke vragen van de heren Roethof en Franssen en de antwoorden daarop van de minister van binnenlandse zaken (Aanhangsel Tweede Kamer 1974-1975, nr. 529).

dienst en hadden ten doel vast te stellen, of de betrokken inwoner, te weten de eerder genoemde journalist, identiek was met een persoon met dezelfde achternaam die de aandacht van de BVD op zich had gevestigd, aldus de bewindsman.

De commissie erkende dat artikel 90, tweede lid, van het Besluit Bevolkingsboekhouding geen aanduiding voorschrijft van het ambtelijk doel ten behoeve waarvan inlichtingen worden gevraagd. Het staat het gemeentebestuur echter vrij, zoals de minister ook in zijn antwoord aan de heren Roethof en Franssen bevestigt, over de achtergrond van een dergelijk verzoek nadere informatie te vragen. De commissie wees er in dit verband op dat de burgemeester van Herwijnen niet geweigerd had de gevraagde persoonsgegevens te verschaffen, maar om opheldering omtrent het motief had verzocht.

De commissie nam kennis van de mededeling van de minister dat het verzoek aan het gemeentebestuur van Herwijnen inmiddels was ingetrokken.

11. Door de commissie onderzochte individuele zaken

Bij de aanvang van de verslagperiode waren nog vier zaken aanhangig aan de afhandeling waarvan de commissie in haar vorige samenstelling niet meer was toegekomen.

De eerste betrof een gewezen militair die gedurende de oorlog opdrachten voor een militaire inlichtingendienst had vervuld en in 1947 op medische gronden uit de dienst was ontslagen. Betrokkene verkeerde in moeilijke maatschappelijke omstandigheden en verzocht de commissie te bevorderen dat hij alsnog van het rijk een vergoeding zou krijgen voor gedurende de oorlog doorstane fysieke en psychische ontberingen. De commissie heeft na onderzoek van deze zaak de minister van defensie bereid gevonden na te gaan, of aan het ontslag van betrokkene uit de militaire dienst in 1947 alsnog een recht op militair pensioen kan worden verbonden. Dit onderzoek is nog gaande.

Het tweede verzoek betrof een klacht van een gewezen burgerambtenaar op arbeidscontract bij het departement van marine over optreden van de BVD in de jaren onmiddellijk na de tweede wereldoorlog, waardoor hij in zijn carrière zou zijn geschaad. De commissie is na onderzoek van deze zaak en op grond van verkregen inlichtingen van de regering tot de conclusie gekomen, dat zij niet opnieuw moest treden in een beoordeling van gebeurtenissen die zich bijna dertig jaar geleden hadden afgespeeld en waarover reeds de commissie voor de verzoekschriften uit de Eerste Kamer (in 1952) en de burgerlijke rechter (in 1954) zich hadden uitgesproken, terwijl zich bovendien daarna geen enkel nieuw feit had voorgedaan en enkele van de nauwst bij deze zaak betrokkenen inmiddels waren overleden.

De derde bij de aanvang van de verslagperiode nog aanhangige kwestie betrof de klacht van een inwoner van Enschede wiens dienstverband bij een bedrijf in Almelo (Uranit-Almelo) na een ingesteld veiligheidsonderzoek beëindigd was.

Het genoemde bedrijf, dat zich bezighoudt met de produkties van verrijkt uranium, is voortgekomen uit een in 1970 tussen Nederland, West-Duitsland en Groot-Brittannië gesloten overeenkomst, waarbij onder meer werd overeengekomen dat partijen alle geëigende maatregelen zouden nemen ter beveiliging van gerubriceerde gegevens. Voor Nederland was met deze beveiligingstaak het ministerie van economische zaken belast. Aan klager was bij zijn sollicitatie meegedeeld – zoals steeds behoort te gebeuren – dat naar hem een veiligheidsonderzoek zou worden ingesteld. Dit onderzoek leidde tot de conclusie dat hem geen toegang tot gerubriceerde gegevens kon worden verleend, waarna het bedrijf het dienstverband met betrokkene had beëindigd.

De commissie heeft in de haar van de zijde van de regering schriftelijk verstrekte informaties over deze zaak aanleiding gevonden tot een nader mondeling overleg met de minister van binnenlandse zaken, die haar alle ver-

langde inlichtingen heeft verstrekt. De commissie achtte deze inlichtingen bevredigend en heeft betrokkene meegedeeld dat zij geen reden zag om ten aanzien van zijn klacht verdere stappen te ondernemen.

De vierde kwestie waarmee de commissie bij haar optreden geconfronteerd werd betrof een klacht van de (inmiddels overleden) Amsterdamse hoogleraar in de planologie en demografie dr. W. Steigenga over als hinderlijk ondervonden grenscontrole ten aanzien van een groep van zijn studenten bij terugkeer van een excursie naar de DDR in november 1972.

De commissie heeft naar aanleiding van deze klacht bij de minister van binnenlandse zaken schriftelijk inlichtingen ingewonnen en nadien nog met de bewindsman in algemene zin over de controle op het reizigersverkeer met Oosteuropese landen van gedachten gewisseld. Zij drong op uiterste beperking van deze controle aan en nam kennis van enkele mededelingen van de bewindsman die aan dit verlangen een eindweegs tegemoet kwamen.

Voor de commissie kwam vast te staan dat bij de betrokken groep studenten voor hinderlijke belangstelling van de zijde van de BVD geen vrees behoefde te bestaan. Zij heeft de heer Steigenga van haar bevindingen op de hoogte gesteld.

Behalve de hierboven vermelde zaken, en die welke elders in dit verslag afzonderlijk ter sprake komen, heeft de commissie gedurende de verslagperiode nog drie individuele klachten onderzocht, terwijl drie in het afgelopen jaar ontvangen klachten op het moment van vaststelling van dit verslag nog niet waren afgehandeld.

Twee klachten over onjuist optreden van een inlichtingendienst – in één geval uitmondend in een eis tot schadevergoeding – werden na onderzoek door de commissie volstrekt ongegrond bevonden.

Een derde klacht was afkomstig van een inwoner van Delft, computertechnicus van beroep, die een naar zijn gevoel hinderlijke belangstelling van de BVD had ondervonden – er zou bij burelen naar hem geïnformeerd zijn en een BVD-functionaris had hem voor een gesprek op zijn werk bezocht – en die de indruk had dat deze belangstelling verband hield met enkele ingezonden stukken van zijn hand in een weekblad en brieven over defensievraagstukken die hij aan leden van de Staten-Generaal gezonden had.

Op grond van door de regering verstrekte inlichtingen kwam voor de commissie vast te staan, dat de belangstelling van de BVD voor betrokkene geen verband hield met de genoemde publikaties en brieven, die de dienst onbekend waren, maar uitsluitend ten doel had opheldering te verkrijgen over de betekenis van een geconstateerd contact tussen hem en een medewerker van een Oosteuropese inlichtingendienst. De commissie heeft de klager dienovereenkomstig ingelicht.

De behandeling van deze klacht heeft de commissie overigens aanleiding gegeven de minister onder het oog te brengen, dat het haars inziens ongewenst is dat een medewerker van de BVD of een andere inlichtingendienst iemand voor wie deze dienst om welke reden dan ook belangstelling heeft, in zijn werkomgeving bezoekt. Dit dient zo enigszins mogelijk te worden vermeden. Ook van deze stap van de commissie is de klager op de hoogte gesteld.

12. Ir. J.T. Wilman

Het vorige verslag van de vaste commissie voor de inlichtingen- en veiligheidsdiensten bevatte een zeer uitvoerige paragraaf (§ 3 van hoofdstuk V), gewijd aan de behandeling van een klacht van de heer ir. J.T. Wilman te Rotterdam, over bemoeiingen van de BVD die hem in zijn carrière zouden hebben geschaad.

Bij brief van 16 januari 1974 gaf de heer Wilman te kennen ernstige bezwaren tegen de rapportage in genoemd verslag te hebben. Hij verzocht de commissie hem daarover te horen.

De commissie in haar huidige samenstelling heeft gemeend dat zij, in weerwil van de uitvoerige aandacht die in de vorige verslagperiode al aan de klacht van de heer Wilman was besteed, aan dit verzoek niet kon voorbijgaan. Zij machtigde haar voorzitter tot een onderhoud met de klager en heeft zich nadien nog verscheidene malen met deze reeds lang slepende kwestie beziggehouden.

De commissie meent van haar bevindingen het best verslag te kunnen doen door hieronder de volledige tekst te laten volgen van de afsluitende brief die zij op 14 maart 1975 aan de heer Wilman heeft gezonden:

's-Gravenhage, 14 maart 1975

Zeer geachte heer Wilman,

Bij uw brief van 16 januari 1974 verzocht U de voorzitter van de vaste commissie voor de inlichtingen- en veiligheidsdiensten om een onderhoud over het u betreffende gedeelte van het verslag van deze commissie van 10 mei 1973 omtrent haar werkzaamheden (kamerstuk 12 385). Tegelijkertijd zond u een (nieuw) overzicht toe van een aantal gebeurtenissen zoals die zich, naar uw mening, hadden toegedragen.

Op 3 april daaraanvolgend hebt u uw bezwaren tegen het genoemde verslag in een onderhoud met de voorzitter van de commissie toegelicht, en daaraan het verzoek tot correctie en aanvulling van dat verslag verbonden. De commissie meent uw bezwaren als volgt beknopt te mogen samenvatten:

Ten eerste was u van oordeel dat de notulen van hetgeen indertijd in de Eerste-Kamercommissie voor de verzoekschriften over u verhandeld is ten onrechte buiten het verslag zijn gebleven. Publikatie van die notulen, zo meende u, zou duidelijk hebben gemaakt dat de Binnenlandse Veiligheidsdienst u al in 1951 wegens vermeende communistische sympathieën had geregistreerd en dat die registratie tot gevolg heeft gehad dat u jarenlang zonder werk bent gebleven.

In de tweede plaats noemde u het verslag feitelijk onjuist waar het handelt over uw sollicitaties bij het Reactor Centrum Nederland. U zou niet in 1961 voor het eerst bij het RCN hebben gesolliciteerd, zoals uit het verslag valt op te maken, maar al in 1959, met drie weken later een afwijzing als resultaat. Naar uw overtuiging is uw sollicitatie van 1959, met een daarop betrekking hebbend ongunstig BVD-advies, bij het RCN opzettelijk zoekgemaakt. De sollicitatie in 1961, waarvan in het verslag sprake is, was in feite een hernieuwde sollicitatie op uitnodiging, na bemiddeling van een lid der Eerste Kamer. Uw wens was, dat de gang van zaken rond uw aanvankelijke sollicitatie bij het RCN opnieuw door de commissie zou worden onderzocht, maar dan met het juiste jaartal 1959.

In de derde plaats voelde u zich gegriefd door de wijze waarop in het verslag over uw persoon en karaktereigenschappen wordt gesproken. U meende dat met het letterlijk aanhalen van het betoog van staatssecretaris Moorman op de pagina's 10 en 11, en met het citaat uit een brief van minister Geertsema op pagina 18, laatste alinea, geen zinnig doel gediend was en dat het eigenlijk niet behoorlijk was dergelijke citaten zonder overleg met de betrokkene in een publiek stuk als het onderhavige verslag op te nemen.

De commissie heeft, na van uw hier samengevatte bezwaren kennis te hebben genomen, besloten op enkele punten een nader onderzoek in te stellen. In verband daarmee heeft zij u verzocht de in uw bezit zijnde stukken met betrekking tot uw oorspronkelijke sollicitatie bij het RCN aan haar over te leggen, hetgeen u bij uw brieven van 11 juli en 29 augustus jongstleden hebt gedaan. Het heeft de commissie bevreemd dat u deze stukken niet al in een veel eerder stadium hebt overgelegd, omdat daardoor eventuele onvolkomenheden in het verslag van 10 mei 1973 immers hadden kunnen worden voorkomen.

Het onderzoek op de door u aangegeven punten heeft de commissie tot de volgende conclusies geleid:

1. De commissie die het verslag van 10 mei 1973 heeft uitgebracht heeft de door u bedoelde notulen van de Eerste-Kamercommissie voor de verzoekschriften voor haar onderzoek ter beschikking gehad en geraadpleegd, maar zij achtte zich om begrijpelijke redenen niet gerechtigd deze stukken eigenmachtig te publiceren. Volstaan is met een samenvatting (op blz. 12 linkerkolom) van de op 20 oktober 1960 verschenen publieke rapportage van deze commissie.

De huidige commissie heeft zich op uw dringend verzoek nogmaals verdiept in de te harer beschikking staande stukken, in het bijzonder met het oog op uw herhaalde klacht dat de BVD u al in 1951 zou hebben geregistreerd als lid en propagandist van de communistische Eenheids Vak Centrale (EVC), hetgeen u in januari 1960 mondeling zou zijn meegedeeld door de toenmalige voorzitter van de Eerste-Kamercommissie voor de verzoekschriften, wijlen de heer Schipper. Zoals vermeld in een noot op blz. 12 van het verslag van 10 mei 1973 hebt u ontkend ooit lid of propagandist van deze organisatie te zijn geweest. Door hier een nader onderzoek in te stellen is de huidige commissie afgeweken van het standpunt, vermeld op blz. 13 rechterkolom van meergenoemd verslag, dat al wat zich vóór oktober 1960 mag hebben afgespeeld beschouwd moet worden als een afgedane zaak.

Bij raadpleging van de stukken is de commissie gebleken, dat inderdaad in 1951 de aandacht van de BVD op u gevestigd is. Of daarvoor destijds enige reden bestond, is echter na zoveel jaren voor de commissie onmogelijk meer na te gaan. Evenmin is zij in staat te beoordelen in hoeverre u door de aandacht van de BVD in de betrokken periode hinder hebt ondervonden bij sollicitaties.

2. De commissie heeft gevolg gegeven aan uw verzoek nog eens na te gaan, of door de BVD verstrekte inlichtingen er wellicht de oorzaak van geweest zijn dat uw eerste sollicitatie naar de functie van werktuigkundig ingenieur bij het RCN, in 1959, niet tot het door u gewenste resultaat heeft geleid.

Op grond van haar door de minister van binnenlandse zaken verstrekte inlichtingen is de commissie tot de overtuiging gekomen dat noch in 1959, noch nadien door de BVD aan het RCN een bezwarende rapportage omtrent uw politieke antecedenten heeft plaatsgehad. De commissie ziet dan ook geen aanleiding te veronderstellen, dat de reden voor uw afwijzing een andere is geweest dan die, vermeld in de door u overgelegde brief van het hoofd van de afdeling personeelszaken van het RCN van 11 juni 1959, namelijk dat de ervaring waarover u als werktuigkundig ingenieur beschikte niet in de door het RCN noodzakelijk geachte richting lag.

Wat dit punt aangaat komt de commissie derhalve niet tot een andere conclusie dan die, neergelegd in het verslag van 10 mei 1973.

3. De commissie kan zich uw bezwaren tegen de passages in het verslag waar wordt gesproken over uw persoon en karaktereigenschappen wel indenken, maar zij acht die bezwaren toch niet gerechtvaardigd. De aangehaalde uiteenzetting van staatssecretaris Moorman is in het openbaar gegeven en door de commissie ontleend aan een publiek stuk: de Handelingen van de Eerste Kamer. Bij de behandeling van een klacht als de uwe is het vermelden van uitspraken over persoonlijke eigenschappen door anderen dan leden van de commissie in de openbare verslaggeving niet steeds te vermijden, al is daarbij wel de grootst mogelijke terughoudendheid op haar plaats. Hoe men ook over de in de laatste alinea van het verslag van 10 mei 1973 geciteerde opmerking van de toenmalige minister van binnenlandse zaken moge oordelen, de commissie is van mening dat zij, eenmaal gemaakt zijnde, in de openbare verslaggeving van de behandeling van uw klacht moeilijk achterwege kon blijven.

De commissie is bereid aan uw verzoek om aanvulling van het verslag van 10 mei 1973 tegemoet te komen in die zin, dat zij in haar eerstvolgende publieke verslag de tekst van deze brief onverkort opneemt.

Ook is de commissie voornemens nogmaals de aandacht van de regering te vragen voor de suggestie van de heren Den Uyl en Van Mierlo in het verslag van 10 mei 1973 (blz. 18 linkerkolom), inhoudend dat de regering ter bevordering van uw maatschappelijke rehabilitatie zou omzien naar een bij uw wetenschappelijke kwaliteiten passend eenmans-onderzoekproject, uit te voeren in opdracht van een overheidsinstantie of een door de overheid gesubsidieerd instituut.

Met de meeste hoogachting,

De griffier van de commissie voornoemd,

De commissie heeft terstond na de vaststelling van dit verslag de suggestie, genoemd in de laatste alinea van deze brief, schriftelijk onder de aandacht van de regering gebracht.

Besluit van 5 augustus 1972, houdende regeling van de taak, de organisatie, de werkwijze en de samenwerking van de inlichtingen- en veiligheidsdiensten.

Wij Juliana, bij de gratie Gods, Koningin der Nederlanden, Prinses van Oranje-Nassau, enz., enz., enz.

Op de voordracht van Onze minister-president, minister van Algemene Zaken, dd. 5 juli 1972, nr. 204815;

Overwegende dat het noodzakelijk is regels te stellen, met betrekking tot de taak, de organisatie, de werkwijze en de samenwerking van de inlichtingen- en veiligheidsdiensten;

De Raad van State gehoord (advies van 12 juli 1972, nr. 3);

Gezien het nader rapport van Onze minister-president, minister van Algemene Zaken, dd. 31 juli 1972 nr. 205296;

Hebben goedgevonden en verstaan:

HOOFDSTUK I

Algemene bepalingen

Artikel I, 1

Dit besluit verstaat onder:

1. inlichtingen- en veiligheidsdiensten:

- a. de Binnenlandse Veiligheidsdienst (Hoofdstuk III)
- b. de militaire inlichtingendiensten (Hoofdstuk IV)
- c. de Inlichtingendienst Buitenland (Hoofdstuk V).

2. De coördinator:

de coördinator van de inlichtingen- en veiligheidsdiensten, wiens taak en bevoegdheden zijn omschreven in Hoofdstuk II.

Artikel I, 2

1. De inlichtingen- en veiligheidsdiensten verrichten de hun toegewezen taken in gebondenheid aan de wettelijke bepalingen en in ondergeschiktheid aan Onze betrokken Minister.

2. De ambtenaren van de inlichtingen- en veiligheidsdiensten bezitten geen opsporingsbevoegdheden als bedoeld in het Wetboek van Strafvordering.

Artikel I, 3

De inlichtingen- en veiligheidsdiensten verlenen elkaar in het bijzonder – ook door het uitwisselen van gegevens – zoveel mogelijk medewerking.

Artikel I, 4

De hoofden van de inlichtingen- en veiligheidsdiensten dragen zorg voor:

- a. de geheimhouding van de verkregen gegevens en van de bronnen waaruit zij afkomstig zijn;
- b. het naar behoren waarborgen van de veiligheid van personen van wier diensten bij het inwinnen van die gegevens gebruik wordt gemaakt.

Artikel I, 5

De hoofden van de inlichtingen- en veiligheidsdiensten dragen zorg voor het onderhouden van verbindingen met daarvoor in aanmerking komende inlichtingen- en veiligheidsdiensten van andere mogendheden.

HOOFDSTUK II

De coördinator van de inlichtingen- en veiligheidsdiensten

Artikel II, 1

1. Er is een coördinator die tot taak heeft de werkzaamheden van de inlichtingen en veiligheidsdiensten te coördineren.
2. Hij wordt door Ons op gemeenschappelijke voordracht van Onze minister-president, minister van Algemene Zaken en Onze ministers van Binnenlandse Zaken en van Defensie benoemd en ontslagen.

Artikel II, 2

De coördinator is werkzaam onder verantwoordelijkheid van Onze minister-president, minister van Algemene Zaken. Hij stelt deze bij voortduring op de hoogte van al hetgeen van belang kan zijn.

Artikel II, 3

De coördinator is bevoegd inzake aangelegenheden de coördinatie der inlichtingen- en veiligheidsdiensten betreffende, na overleg met Onze betrokken ministers, voorstellen te doen aan Onze minister-president, minister van Algemene Zaken.

Artikel II, 4

Indien de coördinator van oordeel is, dat wijziging van taak en werkwijze van een der inlichtingen- en veiligheidsdiensten wenselijk is, wendt hij zich met een daartoe strekkend voorstel tot de minister onder wiens verantwoordelijkheid de betrokken dienst werkzaam is.

Artikel II, 5

De hoofden van de inlichtingen- en veiligheidsdiensten verlenen de coördinator medewerking voor de uitoefening van zijn taak. Zij zijn gehouden hem daartoe alle door hem gewenste gegevens te verschaffen.

Artikel II, 6

De coördinator is bevoegd andere overheidsorganen, -diensten en ambtenaren uit te nodigen tot het verstrekken van gegevens die door hem voor de uitoefening van zijn taak nodig worden geacht.

Artikel II, 7

De coördinator draagt zorg, voor:

- a. de geheimhouding van de door hem verkregen gegevens en van de bronnen waaruit zij afkomstig zijn;

- b. het naar behoren waarborgen van de veiligheid van de personen van wier diensten bij het inwinnen van die gegevens gebruik wordt gemaakt.

HOOFDSTUK III

Binnenlandse Veiligheidsdienst

Artikel III, 1

Er is een Binnenlandse Veiligheidsdienst die tot taak heeft:

- a. het inwinnen van gegevens omtrent organisaties, groeperingen en personen ten aanzien waarvan, gezien hun doelstellingen of feitelijke werkzaamheden, ernstige vermoedens bestaan dat zij een gevaar vormen voor het voortbestaan van de democratische rechtsorde in de Staat of dat van hen schade te duchten is voor de veiligheid of andere gewichtige belangen van de Staat;
- b. het bevorderen van maatregelen ter beveiliging van gegevens waarvan de geheimhouding door het belang van de Staat geboden is en van die sectoren van de overheidsdienst en van het bedrijfsleven die van vitaal belang zijn voor het instandhouden van het maatschappelijk leven.

Artikel III, 2

1. De Binnenlandse Veiligheidsdienst is werkzaam onder verantwoordelijkheid van Onze minister van Binnenlandse Zaken. Het hoofd van deze dienst stelt hem bij voortduring op de hoogte van al hetgeen van belang kan zijn.
2. Onze minister van Binnenlandse Zaken draagt zorg dat van hetgeen hem ingevolge het bepaalde in het eerste lid bereikt de gegevens die naar de aard van de hun toevertrouwde zorg voor andere ministers van belang kunnen zijn zo spoedig mogelijk ter kennis van die ministers worden gebracht.
3. Onze minister van Binnenlandse Zaken kan in overeenstemming met Onze hierbij betrokken minister bepalen dat gegevens door het hoofd van de Binnenlandse Veiligheidsdienst rechtstreeks ter kennis van overheidsorganen en -diensten worden gebracht.

Artikel III, 3

1. Onze betrokken ministers kunnen op verzoek van Onze minister van Binnenlandse Zaken ambtenaren van rijkspolitie en ambtenaren, belast met de grensbewaking, aanwijzen voor het in nauw en voortdurend overleg met het hoofd van de Binnenlandse Veiligheidsdienst verrichten van werkzaamheden ten behoeve van deze dienst.
2. De burgemeesters in gemeenten met gemeentepolitie verlenen medewerking aan de uitvoering van dit besluit voorzover het de taak van de Binnenlandse Veiligheidsdienst aangaat. Zij wijzen daartoe in overeenstemming met Onze minister van Binnenlandse Zaken ambtenaren van gemeentepolitie aan voor het in nauw en voortdurend overleg met het hoofd van de Binnenlandse Veiligheidsdienst verrichten van werkzaamheden ten behoeve van deze dienst.
3. Het hoofd van de Binnenlandse Veiligheidsdienst is bevoegd zich voor het verkrijgen van gegevens te wenden tot andere overheidsorganen, -diensten en ambtenaren, die geacht kunnen worden deze gegevens te kunnen verstrekken.

Artikel III, 4

Onze minister van Binnenlandse Zaken kan nadere voorschriften geven omtrent de organisatie, de werkwijze en het beheer van de Binnenlandse Veiligheidsdienst.

HOOFDSTUK IV

De militaire inlichtingendiensten

Artikel IV, 1

Er zijn drie militaire inlichtingendiensten, t.w.:

- a. de inlichtingendienst van de Koninklijke Marine, genaamd Marine Inlichtingendienst;
 - b. de inlichtingendienst van de Koninklijke Landmacht, genaamd Landmacht Inlichtingendienst;
 - c. de inlichtingendienst van de Koninklijke Luchtmacht, genaamd Luchtmacht Inlichtingendienst,
- waarvan de taken zijn omschreven in art. IV, 2.

Artikel IV, 2

De militaire inlichtingendiensten hebben, ieder voorzover het hun krijgsmachtdeel betreft, tot taak:

- a. het inwinnen van gegevens omtrent het potentieel en de strijdkrachten van andere mogendheden, welke nodig zijn voor een juiste opbouw en een doeltreffend gebruik van de krijgsmacht;
- b. het inwinnen van gegevens welke nodig zijn voor het treffen van maatregelen:
 1. ter voorkoming van activiteiten die ten doel hebben de veiligheid of paraatheid van de krijgsmacht te schaden;
 2. ter beveiliging van gegevens binnen de krijgsmacht waarvan de geheimhouding geboden is;
 3. ter bevordering van een juist verloop van mobilisatie en concentratie der strijdkrachten.

Artikel IV, 3

1. De militaire inlichtingendiensten zijn werkzaam onder verantwoordelijkheid van Onze minister van Defensie.

De hoofden van deze diensten stellen hem bij voortduring op de hoogte van al hetgeen van belang kan zijn.

2. Onze minister van Defensie draagt zorg dat van hetgeen hem ingevolge het bepaalde in het eerste lid bereikt, de gegevens, die naar de aard van de hun toevertrouwde zorg voor andere ministers van belang kunnen zijn, zo spoedig mogelijk ter kennis van die ministers worden gebracht.
3. Onze minister van Defensie kan in overeenstemming met Onze hierbij betrokken minister bepalen, dat gegevens door de hoofden van de militaire inlichtingendiensten rechtstreeks ter kennis van overheidsorganen en -diensten worden gebracht.

Artikel IV, 4

De hoofden van de militaire inlichtingendiensten zijn bevoegd zich voor het verkrijgen van gegevens te wenden tot de burgerlijke overheidsorganen, -diensten en ambtenaren, die geacht kunnen worden deze gegevens te kunnen verstrekken. De hoofden van de militaire inlichtingendiensten handelen hierbij in nauw en voortdurend overleg met het hoofd van de Binnenlandse Veiligheidsdienst.

Artikel IV, 5

Onze minister van Defensie kan nadere voorschriften geven omtrent de organisatie, de werkwijze en het beheer van de militaire inlichtingendiensten.

HOOFDSTUK V

De Inlichtingendienst Buitenland

Artikel V, 1

Er is een Inlichtingendienst Buitenland, die tot taak heeft het inwinnen van gegevens betreffende het buitenland, welke voor de regering van belang kunnen zijn.

Artikel V, 2

1. De Inlichtingendienst Buitenland is werkzaam onder verantwoordelijkheid van Onze minister-president, minister van Algemene Zaken. Het hoofd van deze dienst stelt hem bij voortdurend op de hoogte van al hetgeen van belang kan zijn.
2. Onze minister-president, minister van Algemene Zaken, draagt zorg dat van hetgeen hem ingevolge het bepaalde in het eerste lid bereikt, de gegevens, die naar de aard van de hun toevertroude zorg voor andere ministers van belang kunnen zijn, zo spoedig mogelijk ter kennis van die ministers worden gebracht.
3. Onze minister-president, minister van Algemene Zaken, kan in overeenstemming met Onze hierbij betrokken minister bepalen, dat gegevens door het hoofd van de Inlichtingendienst Buitenland rechtstreeks ter kennis van overheidsorganen en -diensten worden gebracht.

Artikel V, 3

Het hoofd van de Inlichtingendienst Buitenland is bevoegd zich voor het verkrijgen van gegevens te wenden tot andere overheidsorganen, -diensten en ambtenaren, die geacht kunnen worden deze gegevens te kunnen verstrekken.

Artikel V, 4

Onze minister-president, minister van Algemene Zaken, kan nadere voorschriften geven omtrent de organisatie, de werkwijze en het beheer van de Inlichtingendienst Buitenland.

HOOFDSTUK VI

Verhouding van het openbaar ministerie en de politie tot de inlichtingen- en veiligheidsdiensten

Artikel VI, 1

De procureurs-generaal bij de gerechtshoven als fungerende directeurs van politie en de ambtenaren van Rijks- en Gemeentepolitie, benevens die van het Wapen der Koninklijke Marechaussee, doen onverwijld mededeling aan de betrokken inlichtingen- en veiligheidsdiensten van alle te hunner kennis komende gegevens, welke voor die diensten, in verband met de daaraan opgedragen taak, van belang kunnen zijn.

Artikel VI, 2

Indien aanwijzing bestaat, dat bij de vervulling van de taak van het openbaar ministerie belangen zijn betrokken, welke door een inlichtingen- of veiligheidsdienst worden behartigd, plegen het openbaar ministerie, en wel de betrokken procureur-generaal, en het hoofd van de betrokken dienst onverwijld overleg. Zulk overleg wordt gepleegd op verzoek van hetzij de procureur-generaal hetzij het hoofd van de betrokken dienst.

Artikel VI, 3

De wijze van het doen van mededelingen als bedoeld in rtikel VI, 1, geschiedt, voorzover het de Rijkspolitie betreft, olens aanwijzingen door Onze minister van Justitie te geven, voor zover het de ambtenaren van de Gemeentepolitie betreft volgens de door de chef van het betrokken korps te geven voorschriften en voor zover het de ambtenaren van het Wapen der Koninklijke Marechaussee betreft volgens door de commandant van dat Wapen te geven aanwijzingen.

HOOFDSTUK VII

Slotbepalingen

Artikel VII, 1

Ons besluit van 8 augustus 1949, nr. 51, zoals gewijzigd, laatstelijk bij Ons besluit van 1 maart 1956, nr. 9, wordt ingetrokken.

Artikel VII, 2

Dit besluit treedt in werking met ingang van 1 september 1972.

Lasten en bevelen dat dit besluit met de daarbij behorende toelichting in het Staatsblad zal worden geplaatst en dat daarvan afschrift zal worden gezonden aan de Raad van State en aan de Algemene Rekenkamer.

Porto Ercole, 5 augustus 1972.

Juliana

De Minister-President, Minister van Algemene Zaken,
B. Biesheuvel

De Minister van Justitie van Justitie,
Van Agt.

De Minister van Binnenlandse Zaken a.i.,
Van Agt.

De Minister van Financiën a.i.,
B. Biesheuvel.

De Minister van Defensie,
H. J. de Koster.

Uitgegeven de vijfentwintigste augustus 1972.

De Minister van Justitie,
Van Agt.

Voorschriften betreffende het antecedentenonderzoek

De Minister van Binnenlandse Zaken,

Gelet op artikel 8, derde lid, van het Algemeen Rijksambtenarenreglement en artikel 7, tweede lid, van het Arbeidsovereenkomstenbesluit,

Besluit:

de volgende voorschriften betreffende het antecedentenonderzoek vast te stellen:

Artikel 1

Het antecedentenonderzoek wordt ingesteld door of namens het tot aanstelling of indienstneming bevoegd gezag en omvat, in verband met de beoordeling van de geschiktheid van de belanghebbende voor het vervullen van de desbetreffende functie:

- a. het verifiëren en zo nodig aanvullen van aan de belanghebbende gevraagde gegevens;
- b. het inwinnen van inlichtingen omtrent de justitiële antecedenten van de belanghebbende, zulks met inachtneming van het bepaalde bij of krachtens de wet op de justitiële documentatie en op verklaringen omtrent het gedrag;
- c. indien het betreft de vervulling van een vertrouwensfunctie, het verrichten van een veiligheidsonderzoek.

Artikel 2

1. Het veiligheidsonderzoek ten aanzien van een belanghebbende, die in aanmerking komt voor de vervulling van een vertrouwensfunctie, wordt in beginsel eerst ingesteld, nadat het in artikel 1, onder a en b vermelde is verricht en daarbij van geen bezwaar is gebleken.
2. De belanghebbende wordt van het instellen van een veiligheidsonderzoek door of namens het tot aanstelling of indienstneming bevoegd gezag in kennis gesteld.

Artikel 3

1. Onder vertrouwensfunctie wordt verstaan een functie die de mogelijkheid biedt de veiligheid of andere gewichtige belangen van de Staat te schaden dan wel het naar behoren functioneren van een vitaal onderdeel van een departement van algemeen bestuur of van een daaronder ressorterende dienst, bedrijf of instelling in gevaar te brengen.
2. Iedere Minister wijst in overeenstemming met de Minister van Binnenlandse Zaken voor zijn departement en de daaronder ressorterende diensten, bedrijven en instellingen de functies aan die als vertrouwensfuncties in de zin van dit artikel worden aangemerkt.

Artikel 4

Het veiligheidsonderzoek is erop gericht vast te stellen of er al dan niet feiten en omstandigheden zijn, die bij het tot aanstelling of indienstneming bevoegd gezag twijfel kunnen doen rijzen of voldoende waarborgen aanwezig zijn, dat de belanghebbende bij het de van de vertrouwensfunctie zijn plicht als ambtenaar of arbeidscontractant onder alle omstandigheden getrouwelijk zal volbrengen.

Artikel 5

Bij het veiligheidsonderzoek wordt, voorzover voor de beoordeling van de geschiktheid voor de desbetreffende functie uit veiligheidsoogpunt van belang, gelet op gegevens betreffende:

- a. deelneming of steunverlening aan staatsgevaarlijke activiteit;
- b. lidmaatschap van of steunverlening aan organisaties, die doeleinden nastreven c.q. ter verwezenlijking van hun doeleinden middelen hanteren, welke in strijd zijn met de grondslagen van de democratische rechtsorde;
- c. persoonlijke gedragingen en omstandigheden;
- d. de justitiële antecedenten, verkregen met inachtneming van het bepaalde bij of krachtens de wet op de justitiële documentatie en op verklaringen omtrent het gedrag.

Artikel 6

1. Het veiligheidsonderzoek wordt op verzoek van het tot aanstelling of indienstneming bevoegd gezag ingesteld door of onder verantwoordelijkheid van de Binnenlandse Veiligheidsdienst c.q. de betrokken militaire inlichtingendienst.
2. De omvang van het veiligheidsonderzoek wordt door het bevoegd gezag en het Hoofd van de Binnenlandse Veiligheidsdienst c.q. het Hoofd van de betrokken militaire inlichtingendienst in onderling overleg bepaald. Daarbij wordt rekening gehouden met de belangrijkheid uit veiligheidsoogpunt van de te vervullen vertrouwensfunctie.

Artikel 7

Indien op grond van de uitslag van een veiligheidsonderzoek bij het tot aanstelling of indienstneming bevoegd gezag twijfel is gerezen of voldoende waarborgen aanwezig zijn, dat de belanghebbende bij de vervulling van de vertrouwensfunctie zijn plicht als ambtenaar of arbeidscontractant onder alle omstandigheden getrouwelijk zal volbrengen, zodat wordt aangenomen dat de belanghebbende uit dien hoofde de vereiste geschiktheid voor het vervullen van de desbetreffende functie mist, stelt dat gezag de belanghebbende daarvan schriftelijk in kennis onder vermelding van de aard der gerezen bedenkingen en onder mededeling, dat hij binnen 8 dagen na ontvangst van de kennisgeving een bezwaarschrift kan indienen, waarover het advies van de in artikel 8 bedoelde commissie zal worden ingewonnen.

Artikel 8

1. Er is een Adviescommissie inzake de veiligheidsonderzoeken. Zij bestaat uit zes leden en zes plaatsvervangende leden, die door de Minister van Binnenlandse Zaken worden benoemd en ontslagen.
2. De Minister benoemt uit de leden een voorzitter en een plaatsvervangend voorzitter.
3. De commissie wordt bijgestaan door een secretaris en een plaatsvervangend secretaris, die door de Minister worden benoemd en ontslagen.
4. Aan de leden en plaatsvervangende leden wordt bij het bereiken van de 70-jarige leeftijd, aan de secretaris en plaatsvervangend secretaris wordt bij het bereiken van de 65-jarige leeftijd ontslag verleend.

Artikel 9

1. Het tot aanstelling of indienstneming bevoegd gezag zendt het in artikel 7 bedoelde bezwaarschrift, vergezeld van de terzake dienende stukken, ter-

stond na ontvangst door naar de commissie, zo nodig onder mededeling welke gegevens uit een oogpunt van bronbescherming ter uitsluitende kennisneming van de commissie dienen te blijven.

2. Ter behandeling van het bezwaarschrift belegt de voorzitter terstond na ontvangst daarvan een vergadering tegen een datum, welke niet korter dan twee weken, maar – behoudens dringende redenen – niet later mag zijn dan drie weken na de ontvangst.

3. De secretaris geeft de belanghebbende terstond na de vaststelling kennis van plaats en tijdstip der vergadering, onder mededeling dat hij, eventueel vergezeld door een raadsman, in de gelegenheid wordt gesteld aldaar te worden gehoord.

4. De secretaris stelt de belanghebbende alsmede diens eventuele raadsman gedurende het tijdvak, gelegen tussen de in het vorige lid bedoelde kennisgeving en de dag van de vergadering, in de gelegenheid om – behoudens indien en voor zover het bepaalde in het laatste zinsdeel van het eerste lid toepassing heeft gevonden – kennis te nemen van de stukken.

5. De commissie is bevoegd alle inlichtingen in te winnen, welke zij voor de vorming van haar advies nodig acht, en de ambtenaren, ten aanzien van wie zij dit wenselijk acht, te horen.

6. Het tot aanstelling of indienstneming bevoegd gezag is bevoegd zijn zienswijze ter vergadering van de commissie nader te doen toelichten.

7. De commissie hoort op verzoek van de belanghebbende personen, die naar zijn mening mededelingen te zijnen gunste kunnen doen.

8. De commissie doet, nadat zij haar oordeel heeft gevormd, haar advies onverwijld aan het tot aanstelling of indienstneming bevoegd gezag toekomen.

9. De vergaderingen der commissie zijn niet openbaar; de leden, de plaatsvervangende leden, de secretaris en de plaatsvervangend secretaris der commissie zijn verplicht tot geheimhouding van hetgeen hun als zodanig bekend is geworden.

10. Het beheer van de archiefbescheiden der commissie geschiedt met inachtneming van de ter zake geldende bepalingen van het Besluit post- en archiefzaken rijksadministratie 1950 (Stb. K 425) en van het Beveiligingsvoorschrift-II 1961, op overeenkomstige wijze als bij het Ministerie van Binnenlandse Zaken.

Artikel 10

1. Het terzake bevoegd gezag stelt de belanghebbende, indien hij na het inwinnen van het advies der commissie niet wordt aangesteld of in dienst genomen, daarvan zo spoedig mogelijk schriftelijk in kennis onder mededeling: (a) van de redenen, welke daartoe hebben geleid, zulks met bescherming van de bronnen, waaruit de gegevens zijn verkregen; (b) of deze beslissing al dan niet in overeenstemming is met het advies der commissie.

2. Het tot aanstelling of indienstneming bevoegd gezag stelt de commissie zo spoedig mogelijk schriftelijk in kennis van zijn beslissing en wel – indien daarbij van het advies der commissie is afgeweken – onder mededeling van de redenen, welke daartoe hebben geleid.

Artikel 11

Deze beschikking, welke kan worden aangehaald als 'Beschikking antecedentenonderzoeken', treedt in werking op 1 maart 1970 en zal worden bekendgemaakt in de Nederlandse Staatscourant.

's-Gravenhage, 14 oktober 1969.

De Minister van Binnenlandse Zaken,
H.K.J. Beernink.

Vragen van het lid Van der Lek (P.S.P.) over de rol van de politie bij onderzoek ten behoeve van de BVD. (Ingezonden 28 februari 1975)

1

Kan worden aangegeven hoeveel politieambtenaren bij de verschillende politiekorpsen op grond van artikel III, 3, van het Koninklijk besluit van 5 augustus 1972 in nauw en voortdurend overleg met het hoofd van de Binnenlandse Veiligheidsdienst werkzaamheden verrichten ten behoeve van deze dienst?

2

Worden de salarissen van deze ambtenaren, of een deel daarvan, en hun onkosten onder post BVD op de begroting van Binnenlandse Zaken opgevoerd? Zo neen, waarom niet?

3

Behouden de in vraag 1 bedoelde ambtenaren hun opsporingsbevoegdheid, ook wanneer zij werkzaamheden ten behoeve van de BVD verrichten? Zo ja, is dit dan niet in strijd met artikel I, 2, van voornoemd Koninklijk besluit, waarin uitdrukkelijk wordt gesteld dat ambtenaren van de inlichtingen- en veiligheidsdiensten geen opsporingsbevoegdheid bezitten als bedoeld in het Wetboek van Strafvordering (zie ook de memorie van toelichting bij het Koninklijk besluit van 1972, blz. 4)?

4

Behouden genoemde politieambtenaren, indien zij hun opsporingsbevoegdheid behouden ook nadat zij werkzaamheden voor de BVD zijn gaan verrichten, daarmee eveneens hun bevoegdheid om telefoons af te luisteren ten 'behoefte van de strafvordering' (artikel 139c Wetboek van Strafrecht), zónder dat een speciale last is vereist zowel van de Minister-President als van de Ministers van Binnenlandse Zaken, Justitie en Verkeer en Waterstaat?

5

Bestaan er instructies die aangeven, onder welke omstandigheden, ten aanzien van welke personen en op welke wijze politieambtenaren gerechtigd zijn inlichtingen te vergaderen, die geacht kunnen worden van belang te zijn voor 'de goede vervulling van de taak die aan de Binnenlandse Veiligheidsdienst is opgedragen'? Zo ja, op welke wijze is hierbij zorg gedragen voor een goede afgrenzing tussen deze inlichtingenvergadering vergadering de bevoegdheden ten aanzien van de opsporing van strafbare feiten?

6

Met welke 'in aanmerking komende inlichtingen- en veiligheidsdiensten van andere mogendheden' (artikel 1, 5, van het Koninklijk besluit van 1972) werkt de BVD samen? Worden de in dit kader in Utrecht en elders verzamelde informatie van gastarbeiders doorgegeven aan inlichtingen- of andere diensten in hun landen van herkomst?

7

Welke sectoren van het bedrijfsleven worden van zodanig vitaal belang geacht voor het instandhouden van het maatschappelijk leven, dat hun beveiliging mede onder de doelstellingen van de BVD valt?

Werkt de BVD terzake op eigen initiatief of wordt deze dienst op verzoek van het bedrijf zelf ingeschakeld? Worden in dit kader ook taken vervuld door de inlichtingendiensten van de politie?

8

Bij wie berust de verantwoordelijkheid voor het handelen van de voor de BVD werkende politieambtenaren? Bij de procureur-generaal van de gerechtshoven als fungerende directeurs van politie, bij de burgemeesters als hoofd van de politie, of bij het hoofd van de BVD?

9

Bestaan er voorschriften voor de rapportering van de diverse inlichtingendiensten van de politie over hun activiteiten aan de direct verantwoordelijke functionaris?

Zo neen, hoe kan deze dan zijn verantwoordelijkheid ter zake naleven? Zo ja, wordt zodanige verslaggeving ook ter kennis gebracht van de vaste Commissie voor de Inlichtingendiensten en Veiligheidsdiensten uit de Kamer?

Toelichting.

In verband met de tegenstrijdige uitlatingen die de laatste weken zijn gedaan over de rol van de politie bij onderzoek ten behoeve van de BVD lijkt het dringend gewenst dat over de hieraan ten grondslag liggende algemene principes spoedig enige opheldering wordt gegeven.

Antwoord van Minister De Gaay Fortman (Binnenlandse Zaken), mede namens de Minister-President en de Minister van Justitie. (Ontvangen 25 maart 1975)

1

Op grond van artikel III, 3, van het Koninklijk besluit van 5 augustus 1972 zijn door de burgemeesters in gemeenten met gemeentepolitie, de korpschefs van gemeentepolitie en door de Minister van Justitie de districtscommandanten van het Korps S104(1), 7 Politiewet Rijkspolitie aangewezen voor het in nauw en voortdurend overleg met het hoofd van de Binnenlandse Veiligheidsdienst verrichten van werkzaamheden ten behoeve van deze dienst.

Met de feitelijke uitvoering van deze werkzaamheden zijn de door deze korpschefs c.q. districtscommandanten aangewezen politieambtenaren belast. Ik ben desgewenst bereid de gevraagde informatie omtrent het aantal politieambtenaren te verstrekken in een bijeenkomst van de door de Kamer ingestelde vaste Commissie voor de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten.

2

Neen. Ingevolge artikel 9a van de politiewet wordt aan de gemeenten met gemeentepolitie een bijdrage uit 's Rijks kas verleend ter tegemoetkoming in of tot goedmaking van de gemeentelijke kosten ter zake van de politie.

Deze bijdrage omvat onder meer uitkeringen voor personeelskosten en materiële kosten ter bestrijding van de salarissen en overige kosten van alle politieambtenaren in de betreffende gemeente. De uitkeringen worden op de begroting van Binnenlandse Zaken opgevoerd onder het artikel 'Bijdragen in de kosten van de gemeentepolitie'. De salarissen en overige kosten van de rijkspolitieambtenaren komen rechtstreeks ten laste van de begroting van Justitie en worden opgevoerd onder de artikelen 'Personeelsuitgaven' en 'Materiële uitgaven' van het Korps Rijkspolitie.

3

De politieambtenaren, die werkzaamheden ten behoeve van de BVD verrichten, behouden de opsporingsbevoegdheid hun toegekend in artikel 141 van het Wetboek van Strafvordering. Artikel 1, 2, van het vermelde KB heeft uitsluitend betrekking op de ambtenaren van de inlichtingen- en veiligheidsdiensten.

4

Het afluisteren en opnemen van telefoongesprekken ten behoeve van de strafvordering is geregeld in artikel 125g van het Wetboek van Strafvordering, luidende:

'Tijdens het gerechtelijk vooronderzoek is de rechter-commissaris bevoegd, indien het onderzoek dit dringend vordert en een misdrijf betreft,

waarvoor voorlopige hechtenis is toegelaten, te bepalen, dat telefoongesprekken ten aanzien waarvan het vermoeden bestaat, dat de verdachte er aan deelneemt, door een opsporingsambtenaar worden afgeluisterd en opgenomen. Van het afluisteren en opnemen wordt binnen tweemaal vierentwintig uren proces-verbaal opgemaakt. 'De bevoegdheid tot het afluisteren in dit artikel omschreven, komt dus niet zelfstandig aan opsporingsambtenaren toe. De bijzondere last tot het afluisteren en opnemen van telefoongesprekken in gevallen, waarin zulks nodig is in het belang van de veiligheid van de staat, kan door de betrokken Ministers (de Minister-President en de Ministers van Justitie, van Binnenlandse Zaken en van Verkeer en Waterstaat) uitsluitend telkens voor de duur van ten hoogste drie maanden worden gegeven aan het hoofd van de Binnenlandse Veiligheidsdienst.

5

Het algemene beleid omtrent de wijze waarop de BVD de taak, die de dienst in artikel III, 1, in het KB van 5 augustus 1972 is opgedragen, dient uit te voeren, wordt door de Minister van Binnenlandse Zaken bepaald.

De in het antwoord op vraag 1 aangeduide politieambtenaren, die werkzaamheden ten behoeve van de BVD verrichten, doen dit ingevolge het bepaalde in artikel III 3, in nauw en voortdurend overleg met het hoofd van de Binnenlandse Veiligheidsdienst. Dit overleg vindt plaats naar aanleiding van concrete aangelegenheden en voorts in geregelde besprekingen zowel met de chefs als met de uitvoerende ambtenaren.

De op grond van artikel d(III 3, aangewezen politieambtenaren verrichten niet alleen werkzaamheden ten behoeve van de BVD. In de toelichting op dit artikel staat aangegeven, dat de politie van oudsher een inlichtingentaak in de lokale sfeer heeft en dat daarom een relatie is gelegd tussen de BVD die centraal gegevens inwint en de politie. Omtrent de eigen inlichtingentaak van de politie is het een en ander vermeld in het antwoord van de Ministers van Binnenlandse Zaken en van Justitie op vragen van het lid van de Tweede Kamer, dr. H. F. Roethof, dd. 20 december 1973 (Aanhangsel Handelingen Tweede Kamer 1973-1974, nr. 1175). Daarin is gesteld, dat de politie voor haar taakuitoefening zowel op het terrein van de openbare orde als op dat van de opsporing van strafbare feiten en daarnaast op het gebied van de uitvoering van bepaalde wetten waaronder in het bijzonder de Vreemdelingenwet behoefte heeft aan goede informatie.

6

In artikel 1, 5, van het eerder genoemde KB is vermeld: 'de hoofden van de inlichtingen- en veiligheidsdiensten dragen zorg voor het onderhouden van verbindingen met daarvoor in aanmerking komende inlichtingen- en veiligheidsdiensten van andere mogendheden'.

De BVD onderhoudt ingevolge dit artikel verbindingen met diensten van mogendheden waarmede door Nederland in bondgenootschappelijk en ander verband wordt samengewerkt. Zulks geschiedt met inachtneming van het beleid van de Regering op het terrein van de buitenlandse politiek. Informaties van gastarbeiders worden niet doorgegeven aan inlichtingen- of andere diensten van hun landen van herkomst.

7

De betrokken Ministers hebben in de sectoren waarvoor zij verantwoordelijkheid dragen een zeer beperkt aantal bedrijven aangemerkt als zijnde van vitaal belang voor de instandhouding van het maatschappelijk leven. Het betreft hier voornamelijk bedrijven in de sectoren energievoorziening, telecommunicatie en transport.

De bedoelde Ministers hebben deze bedrijven verzocht maatregelen te treffen op het gebied van de beveiliging. De BVD heeft zoals aangegeven in artikel III, 1, sub b, van het vermelde KB de taak beveiligingsmaatregelen te bevorderen.

Dit houdt in dat de BVD ter zake initiatieven kan ontplooiën.
De dienst wordt daarnaast ook wel door bedrijven te hulp geroepen en geeft dan adviezen op beveiligingsgebied.
Voor zover nodig verlenen de inlichtingendiensten van de politie medewerking aan de taak van de BVD op het terrein van de beveiliging.

8

De directe verantwoordelijkheid voor het handelen van de politieambtenaren, die ingevolge artikel III, 3, van het vermelde KB zijn aangewezen voor het verrichten van werkzaamheden ten behoeve van de Binnenlandse Veiligheidsdienst en van de ambtenaren, die door hen met de feitelijke uitvoering daarvan zijn belast, berust voor wat betreft de gemeentepolitie bij de burgemeester en voor wat aangaat het korps Rijkspolitie bij de Minister van Justitie.

Daarnaast kan het hoofd van de BVD verantwoordelijk worden gesteld voor hetgeen de politie uitdrukkelijk op zijn verzoek heeft verricht en voor hetgeen in verband met het gepleegde nauw en voortdurend overleg redelijkerwijs geacht moet worden door de politie te zijn gedaan ten behoeve van de goede vervulling van de taak van de BVD. De Minister van Binnenlandse Zaken, onder wie de BVD werkzaam is, draagt hiervoor dan de politieke verantwoordelijkheid.

9

Het antwoord op de eerste vraag luidt bevestigend.

De vaste Commissie voor de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten wordt in de gevallen, dat zij de wens daartoe te kennen geeft, geïnformeerd over de werkzaamheden van de inlichtingendiensten van de politie ten behoeve van de BVD.

De voorzitter van de Commissie,
Van Thijn

De griffier van de Commissie,
Mulder